Centraal Bureau voor de Statistiek

Rapport

Achtergrondkenmerken en ontwikkelingen van zzp'ers in Nederland

CBS Heerlen
CBS-weg 11
6412 EX Heerlen
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen
+31 45 570 60 00

www.cbs.nl

projectnummer

1 september 2014

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en achtergrond

Vanwege de toenemende groei van zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) en de onduidelijkheid die er nog altijd bestaat over welke effecten deze groei heeft, is er door het huidige kabinet een ambtelijke werkgroep ingesteld die een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar zzp'ers zal uitvoeren. Deze werkgroep moet de oorzaken en gevolgen van de opkomst van zzp'ers in kaart brengen en op basis hiervan beleidsopties schetsen. De centrale vraag die het IBO zzp onderzoekt, is de volgende:

"Wat is de oorzaak van de opkomst van zzp'ers in Nederland en wat zijn de gevolgen voor de economische groei, de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid en de overheidsfinanciën en hoe kunnen aanpassingen in fiscaal, sociaal en arbeidsrechtelijk beleid mogelijke negatieve effecten wegnemen of mogelijke positieve effecten versterken?"

Om deze centrale vraag te beantwoorden, zijn door de werkgroep een aantal deelvragen opgesteld. Deze deelvragen zijn onder te verdelen in drie categorieën: 1) vragen over achtergrondkenmerken van zzp'ers en oorzaken van de opkomst; 2) vragen over de gevolgen van de opkomst van zzp'ers op economische groei, het sociale zekerheidsstelsel, de arbeidsmarkt en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën; en 3) vragen over effectief en doelmatig beleid. Voor deze deelvragen is bij verschillende kennisinstellingen een informatie uitvraag gedaan.

Dit rapport bevat informatie die het CBS heeft samengesteld voor de IBO werkgroep zzp. De informatie heeft betrekking op de eerste set deelvragen. De centrale vraag die in dit rapport beantwoord wordt, is de volgende:

"Wat zijn de achtergrondkenmerken van verschillende typen zelfstandigen, in het bijzonder zelfstandigen zonder personeel, in Nederland en hoe hebben deze typen zich ontwikkeld?"

In hoofdstuk 2 worden de in dit rapport gehanteerde definitie, bronnen voor zelfstandigen en de verschillende typen zelfstandigen die op basis hiervan afgeleid kunnen worden, toegelicht. Hoofdstuk 3 beschrijft de ontwikkeling van de verschillende typologieën van zelfstandigen. In het vierde hoofdstuk is gekeken naar de kenmerken van startende zelfstandigen en zelfstandigen die stoppen. Hoofdstuk 5 gaat in op de mogelijke groei van zelfstandigen, dus of zelfstandigen zonder personeel, zelfstandigen met personeel worden. Tot slot geeft het zesde hoofdstuk een beschrijving van hoe zelfstandigen en zzp'ers zich in andere landen hebben ontwikkeld.

2. Definitie en operationalisatie van zelfstandigen

2.1 Typologieën van zelfstandigen

Een belangrijk aandachtspunt bij onderzoek naar zelfstandigen is de afbakening van de groep zelfstandigen. In veel onderzoeken worden zelfstandigen gedefinieerd als personen die geen loon verdienen maar die hun inkomen verkrijgen door voor eigen rekening en risico een bedrijf of beroep uit te oefenen. Daarbij wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen "employers' (werkgevers ofwel zelfstandigen met personeel) en "own-account workers "(zelfstandigen zonder personeel) (Parker, 2004). Parker (2004) geeft een overzicht van de verschillende issues die spelen rond het definiëren en meten van zelfstandigen. Ten eerste wordt in de meeste landen de directeur grootaandeel houder ("owner of incorporated businesses") als werknemer beschouwd, ondanks het feit dat een dga zich in veel opzichten gedraagt als zelfstandige en voor eigen rekening en risico werkt . Ten tweede is van belang of een zelfstandige wordt gedefinieerd vanuit een juridisch of fiscaal perspectief (Dennis, 1996). Ten derde is er sprake van een grijs gebied tussen werknemerschap en zelfstandig ondernemerschap. Denk daarbij bijvoorbeeld aan schijnzelfstandigen, meewerkende gezinsleden maar ook aan de franchisehouder die weinig zeggenschap heeft over de bedrijfsvoering maar zich moet voegen naar de franchisegever. Tenslotte is van belang hoe zelfstandig ondernemerschap gemeten wordt, via eigen inschatting van de respondent, zoals in de meeste persoonsenquêtes of via fiscale of andere registraties. Een respondent kan zichzelf als zelfstandige zien maar volgens de fiscus toch een werknemer zijn. Met name bij groepen werkenden waarbij onduidelijk is of ze tot de zelfstandigen moeten worden gerekend, is de kans groot dat de eigen inschatting afwijkt van het oordeel van de fiscus. Zo ziet 90 procent van de dga's zichzelf als zelfstandige en niet als werknemer.

De afbakening van de groep zelfstandigen zonder personeel is nog complexer. Enerzijds omdat het met name zelfstandigen zonder personeel zijn die zich vaak in het grijze gebied tussen ondernemerschap en werknemerschap bevinden. Anderzijds omdat het in de maatschappelijke en beleidsdiscussies veelal niet gaat om de totale groep zelfstandigen die geen personeel in dienst hebben maar (impliciet) om bepaalde groepen zelfstandigen zonder personeel die niet heel precies worden gedefinieerd, de "schijnzelfstandigen", zelfstandigen afhankelijk van een enkele opdrachtgever, de "nieuwe" zzp'er (Dennis, 1996). In wetenschappelijk of beleidsonderzoek wordt veelal een onderzoeksgerelateerde definitie van de zzp'er gebruikt. Daarbij wordt vaak geprobeerd een onderscheid te maken naar de aard van de werkzaamheden, om op die manier de 'klassieke' zzp'er te onderscheiden van de 'nieuwe zzp'er' die past in het beeld van een meer flexibele economie en van flexibele arbeid (SER, 2010).

In dit rapport wordt aangesloten bij de definitie van zelfstandige volgens de International Classification of Status in Employment (ICSE'93), een classificatie die door de ILO (International Labour Organisation) is opgesteld om gegevens over arbeid internationaal te kunnen vergelijken. De ILO geeft in de ICSE niet aan of dga's tot de zelfstandigen moeten worden gerekend of tot de werknemers. Wel wordt aangegeven dat het van belang is om in arbeidsmarktstatistieken de dga's als aparte groep te onderscheiden. In de definitie van zelfstandige die in dit rapport wordt gehanteerd, is ervoor gekozen de dga's tot de zelfstandigen te rekenen.

Een zelfstandige is een persoon met als (hoofd)baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid, of in een zelfstandig uitgeoefend beroep, of als directeur grootaandeelhouder.
Als zelfstandige worden aangemerkt:

- Winstaangever	*Zelfstandige met bedrijf*
- Directeur groot aandeelhouder (dga)	
- Meewerkend gezinslid	*Zelfstandige zonder bedrijf*
- Resultaatgenieter	

Binnen de groep zelfstandigen met een bedrijf en de dga's kan een onderscheid worden gemaakt naar zelfstandigen met en zonder personeel. Binnen de groep zelfstandigen zonder een bedrijf worden de resultaatgenieters aangemerkt als zelfstandigen zonder personeel. De totale groep zelfstandigen zonder personeel bestaat dan uit zelfstandigen met een eigen bedrijf zonder personeel en resultaatgenieters. Deze groep kan op basis van de activiteiten van zzp'ers nog worden opgesplitst in zzp'ers die eigen arbeid aanbieden en zzp'ers die vooral producten verkopen. Deze tweede groep wordt ook wel de klassieke zzp'er genoemd, zoals een bakker of een groentehandelaar. In de eerste groep bevinden zich de nieuwe zzp'ers. Vaak mensen die flexibel ingehuurd kunnen worden om werk te doen dat anders door een werknemer gedaan zou worden.

Bovenstaande indeling van zelfstandigen in verschillende typologieën heeft de invalshoek personen. Soms wordt in onderzoek naar zelfstandigen zonder personeel ook het bedrijfsperspectief gehanteerd. Als het gaat om zelfstandigen zonder personeel dan is er namelijk sprake van een overlap tussen zelfstandigen en bedrijven omdat de ondernemer dan vaak gelijk is aan de onderneming. Dat geldt bijvoorbeeld voor eenmanszaken. Omdat voor een aantal onderzoeksvragen die in dit rapport worden gesteld het bedrijfsperspectief het meeste inzicht biedt, worden in een aantal gevallen ook gegevens over bedrijven gepresenteerd.

2.2 Bronnen

Het CBS publiceert momenteel over zzp'ers op basis van de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is één van de bronnen die het CBS gebruikt om te publiceren over de relatie van de inwoners van Nederland tot de arbeidsmarkt. De bevolking van 15 tot 65 jaar (de potentiële beroepsbevolking) wordt daarbij ingedeeld in de werkzame beroepsbevolking (werkzaam twaalf uur of meer per week), de werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking. Personen in de werkzame beroepsbevolking worden op basis van de hoofdbaan verder verbijzonderd naar hun positie in deze baan waarbij een onderscheid naar werknemers en zelfstandigen wordt gemaakt. Zelfstandigen kunnen verder ingedeeld worden in zelfstandigen met een bedrijf en zelfstandigen zonder een bedrijf. Op basis van de EBB kan het onderscheid in winstaangevers en dga's niet gemaakt worden binnen de zelfstandigen met een bedrijf. De zelfstandigen zonder bedrijf kunnen wel verbijzonderd worden naar meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen (resultaatgenieters). De totale groep zelfstandigen kan ook onderverdeeld worden in zelfstandigen met personeel en zelfstandigen zonder personeel. Deze laatste groep kan op basis van een vraag die in 2011 aan de EBB is toegevoegd nog verder uitgesplitst worden in zzp'ers die hun eigen arbeid aanbieden en zzp'ers die hoofdzakelijk producten verkopen.

Het CBS publiceert via de inkomensstatistieken op een andere wijze over zelfstandigen. De inkomensstatistieken zijn met name gebaseerd op aangiften van de inkomstenbelasting, waarmee het mogelijk is om personen in te delen op basis van hun inkomstenbron(nen). Met de belastinggegevens zijn winstaangevers, personen met resultaat uit overige werkzaamheden (resultaatgenieters) en directeuren-grootaandeelhouders (dga's) als typen zelfstandigen te onderscheiden, meewerkende gezinsleden niet. Middels koppeling van de belastinggegevens met andere registraties is het sinds kort mogelijk om voor recente jaren een verdere verdeling te maken van zelfstandigen met en zonder personeel. Deze 'fiscale benadering' kan afwijken van hoe mensen zichzelf beschouwen en daarmee wat ze opgeven in de EBB. Op basis van de inkomensstatistieken kan zowel worden gepubliceerd over het aantal personen dat zelfstandig is, daarbij wordt uitgegaan van de hoofdbaan, als over het aantal banen van zelfstandigen. In het laatste geval worden alle banen meegeteld, niet alleen de hoofdbaan.

Over de populatie bedrijven en 'events' rondom deze bedrijven (geboorte, sterfte, fusie, overname) publiceert het CBS op basis van het ABR (Algemeen Bedrijven Register). Het ABR is een combinatie van registers waarin de populatie bedrijven en instellingen wordt vastgelegd. De technische term binnen het CBS voor bedrijf is de bedrijfseenheid (BE). Een bedrijfseenheid wordt gezien als de feitelijke transactor in het productieproces die gekenmerkt wordt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden (marktgerichtheid). Een bedrijf wordt pas opgevoerd in het ABR als het marktgerichte activiteiten heeft. Dit is in het ABR geoperationaliseerd door een bedrijf actief te verklaren wanneer deze of BTW-omzet heeft gegenereerd of werknemers in dienst heeft volgens de Polisadministratie. Voor de rechtsvorm eenmanszaken komt daar bij dat deze rechtsvorm ook actief verklaard wordt wanneer deze bij inschrijving bij de Kamer van Koophandel aangegeven heeft dat er meer dan 0 werkzame personen zullen gaan werken. Het ABR bevat geen gegevens over zelfstandigen, maar uitsluitend gegevens over kenmerken van bedrijven. Dat wil niet zeggen dat er geen overlap is tussen zelfstandigen en bedrijven. Bij de rechtsvorm eenmanszaak is de ondernemer gelijk aan de onderneming. Bij samenwerkingsverbanden (VOF, maatschappen) zijn er meerdere ondernemers binnen één onderneming. Voor de dga's van BV's geldt dat er in de praktijk vaak 1 dga per BV aanwezig is, maar geen of 2 dga's komt ook voor. De rechtsvormen die in het kader van zelfstandigen zonder personeel relevant zijn, zijn de eenmanszaak, VOF, maatschap, CV en BV. Andere mogelijke rechtsvormen, zoals bijvoorbeeld de overheid, zullen in dit rapport buiten beschouwing blijven.

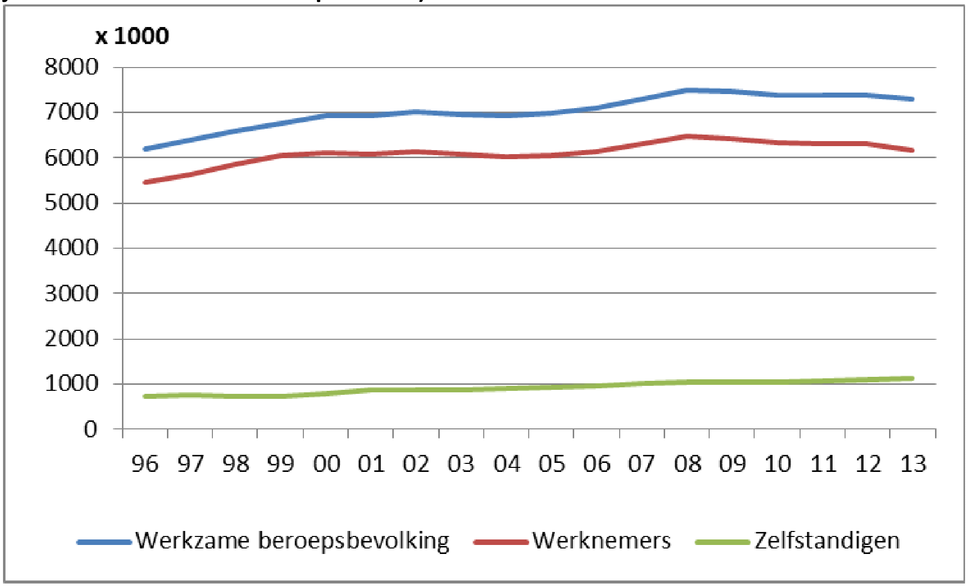
3. Achtergrondkenmerken van verschillende typen zelfstandigen

3.1 Zelfstandigen in de EBB

3.1.1 Zelfstandigen

In bijna twintig jaar tijd is het aantal zelfstandigen geleidelijk toegenomen. In het tweede kwartaal van 2014, het meest recente cijfer, waren er ruim 1,1 miljoen zelfstandigen. Dit betekent dat bijna één op de zes werkenden werkzaam (>= 12 uur per week) was als zelfstandige. Eind jaren negentig was dit nog ongeveer één op de negen. In dezelfde periode is het aantal werknemers ook toegenomen, maar in verhouding minder dan het aantal zelfstandigen. Sinds 2009 daalt het aantal werknemers terwijl het aantal zelfstandigen blijft toenemen.

Figuur 1. Ontwikkeling werkzame beroepsbevolking, werknemers en zelfstandigen (15 tot 65 jaar en werkzaam >= 12 uur per week)

Het aandeel mannen binnen de zelfstandigen is beduidend groter dan het aandeel vrouwen. Het aandeel vrouwen is de afgelopen jaren wel licht toegenomen. Deze toename is voornamelijk toe te schrijven aan de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen in het algemeen, en komt niet doordat vrouwen in verhouding vaker kiezen voor het ondernemerschap dan voorheen.

Het aandeel jongeren in de groep zelfstandigen is beperkt; zelfstandigen zijn vaker mensen van middelbare leeftijd of ouderen. Dat komt deels doordat men doorgaans pas later in hun loopbaan zelfstandige wordt, maar heeft ook te maken met de vergrijzing. Personen van 65 jaar of ouder maken een klein deel uit van de totale groep zelfstandigen (zie tabel 1 van tabellenbijlage). Toch werken 65-plussers, als ze nog werkzaam zijn, vaker als zelfstandige dan 65-minners.

Zelfstandigen zijn veelal hoogopgeleid. Dit in tegenstelling tot bijna twintig jaar geleden toen het aandeel laag- en hoogopgeleiden nog vergelijkbaar was. Dat komt niet alleen doordat er

meer hoogopgeleiden zijn dan 20 jaar geleden maar ook doordat hoogopgeleiden, in vergelijking met laagopgeleiden, veel vaker zelfstandig zijn dan voorheen.

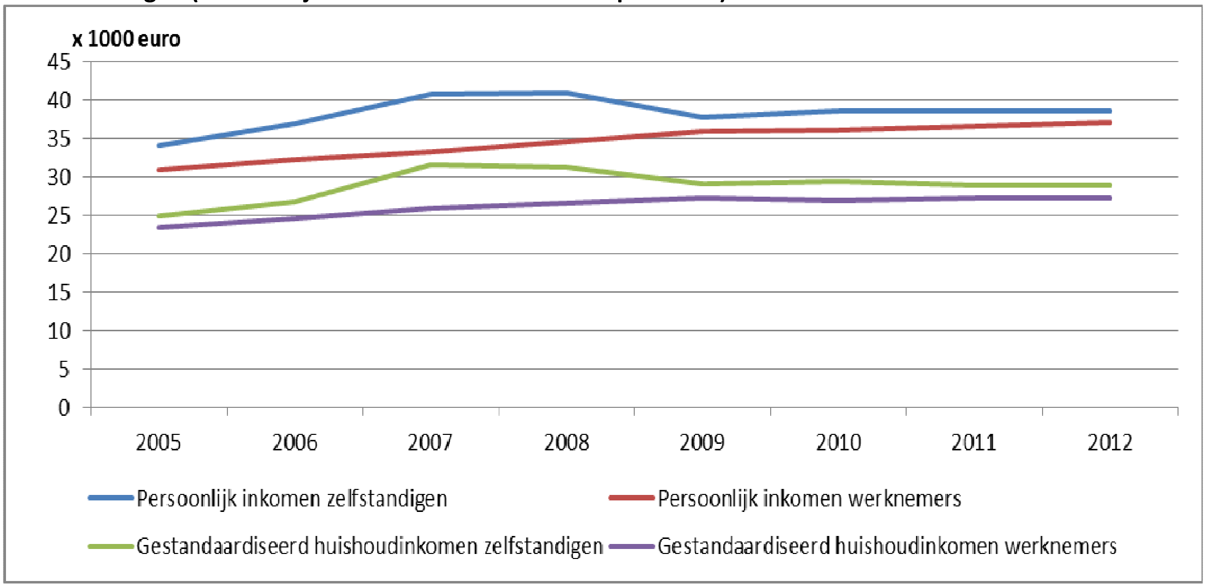
Het aandeel allochtonen binnen de zelfstandigen is lager dan het aandeel autochtonen, maar het aandeel allochtonen is de laatste jaren wel toegenomen. In 1996 was 11 procent van de zelfstandigen allochtoon, in 2013 was dit 18 procent.

Het aandeel zelfstandigen met een grote deeltijdbaan is de laatste jaren groter geworden. De meerderheid van de zelfstandigen werkt echter voltijd. Ongeveer twee derde van de zelfstandigen is al langer dan vijf jaar als zelfstandige werkzaam.

Zelfstandigen zijn het vaakst werkzaam binnen de zakelijke dienstverlening, handel en bouw. De gezondheidszorg liet de laatste jaren een toename zien, de landbouw een afname. Deze ontwikkeling is ook zichtbaar binnen de beroepen van zelfstandigen. Het aandeel landbouwers nam af en het aandeel onderzoekers en specialisten dat al hoog was, nam verder toe.

Het persoonlijk inkomen[1] van zelfstandigen was in 2012 gemiddeld bijna 39 duizend euro. Het ligt iets hoger dan het inkomen van werknemers, dat bedroeg gemiddeld 37 duizend euro. Bij zelfstandigen gaat het vooral om het inkomen uit de eigen onderneming en bij werknemers om het inkomen uit arbeid. Het inkomen van zelfstandigen nam tot 2008 nog toe. Door de economische crisis viel hun inkomen echter wat terug en is nu weer stabiel. Het gestandaardiseerd huishoudinkomen van zelfstandigen ligt wat lager dan het persoonlijk inkomen. Dit bedroeg in 2012 bijna 29 duizend euro. Dit betekent dat het inkomen van de zelfstandige een belangrijke bijdrage levert aan het inkomen van het huishouden. Dit geldt ook voor werknemers. De inkomenszekerheid is voor een werknemer echter hoger dan voor een zelfstandige. Daartegenover staat nog dat het vermogen van het huishouden van zelfstandigen hoger ligt dan dat van werknemers. In 2012 hadden zij een mediaan vermogen van ongeveer 122 duizend euro, tegenover ongeveer 50 duizend voor werknemers.

Figuur 2 Ontwikkeling persoonlijk en gestandaardiseerd huishoudinkomen van werknemers en zelfstandigen (15 tot 65 jaar en werkzaam >= 12 uur per week)

[1] Het persoonlijk inkomen omvat inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming (winst voor ondernemersaftrek), uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag).

3.1.2 Zelfstandigen met een bedrijf

Het totale aantal zelfstandigen bestaat uit zelfstandigen met en zelfstandigen zonder een bedrijf. De zelfstandigen met een bedrijf vormen de grootste groep binnen de zelfstandigen. In het tweede kwartaal van 2014 waren er ruim een miljoen zelfstandigen met een bedrijf. De zelfstandigen zonder een bedrijf zijn de meewerkende gezinsleden en de resultaatgenieters. Hiervan waren er respectievelijk 28 duizend en 57 duizend.

De toename van de zelfstandigen betreft hoofdzakelijk een toename van de zelfstandigen met een bedrijf. De samenstelling van de groep zelfstandigen met een bedrijf verschilt wat betreft persoons- en baankenmerken dan ook vrijwel niet van de samenstelling van de totale groep zelfstandigen. Dat geldt ook voor het inkomen en het vermogen.

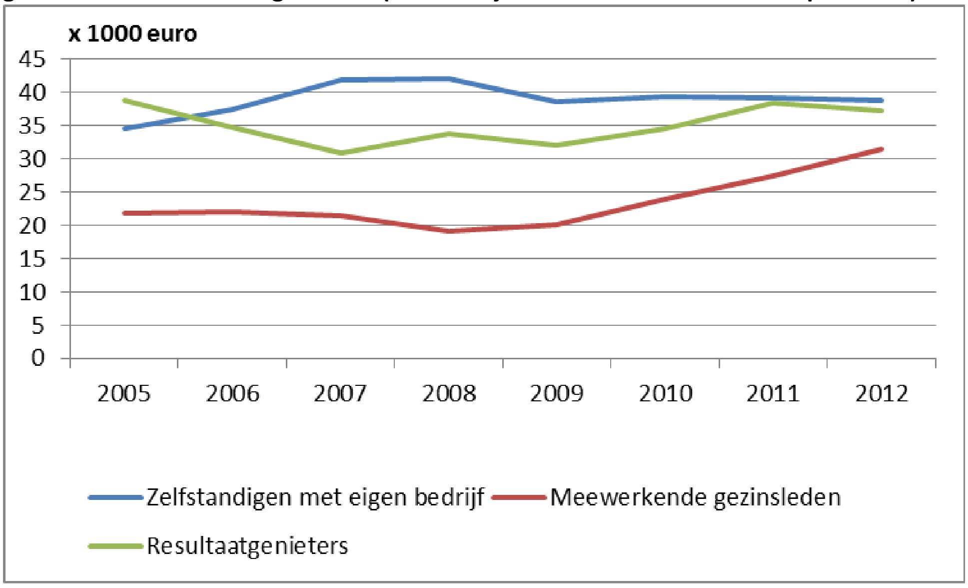
3.1.3 Meewerkende gezinsleden

Van alle verschillende typen zelfstandigen namen alleen de meewerkende gezinsleden de afgelopen jaren in aantal af. De samenstelling van deze groep verschilt ook van de andere typen zelfstandigen. Meewerkenden zijn vaker vrouwen dan mannen. Het aandeel meewerkende vrouwen neemt echter wel af. Ook is het aandeel kleine en deeltijdbanen binnen de meewerkende gezinsleden groter dan de voltijdbanen. In de landbouw, waar meewerkende gezinsleden relatief veel voorkwamen, is de afname het grootst. Het persoonlijk inkomen van meewerkende gezinsleden ligt een stuk lager dan dat van zelfstandigen met een eigen bedrijf. In 2012 was hun persoonlijk inkomen gemiddeld bijna 32 duizend euro. Een aantal jaren geleden was dit verschil met zelfstandigen met een eigen bedrijf nog veel groter. De laatste jaren is dit verschil kleiner geworden. Dit kan deels verklaard worden doordat uit de inkomensgegevens blijkt dat deze personen die aangegeven hebben meewerkend gezinslid te zijn, wel winstaangifte hebben gedaan. Ze hebben inkomen uit eigen onderneming wat betekent dat vanuit fiscaal opzicht ze als winstaangever ofwel zelfstandigen met een bedrijf worden gezien. Het vermogen van het huishouden van meewerkenden ligt met 243 duizend euro wel een stuk hoger dan dat van zelfstandigen met een bedrijf.

3.1.4 Resultaatgenieters

Het aantal resultaatgenieters, denk hierbij aan de freelancers en de vrije beroepsbeoefenaar, is de afgelopen jaren iets toegenomen. Het zijn iets vaker vrouwen dan mannen die werkzaam zijn in een dergelijke constructie. Een aantal jaren geleden was dit nog andersom. Resultaatgenieters werken relatief het vaakst in de gezondheidszorg en in de beroepsgroepen 'onderzoekers, ingenieurs, docenten en specialisten' en 'dienstverlenend personeel'. Het persoonlijk inkomen van resultaatgenieters bedroeg in 2012 gemiddeld 37 duizend euro. Dit is vergelijkbaar met de zelfstandigen met een bedrijf. Een aantal jaren geleden was dit verschil groter, maar na de economische crisis is dit verschil weer verdwenen. Het vermogen van resultaatgenieters ligt een stuk lager dan dat van zelfstandigen met een bedrijf. Tijdens de crisis liep hun vermogen sterk terug en bedroeg in 2012 nog 72 duizend euro.

Figuur 3. Ontwikkeling persoonlijk inkomen zelfstandigen met een bedrijf, meewerkende gezinsleden en resultaatgenieters (15 tot 65 jaar en werkzaam >= 12 uur per week)

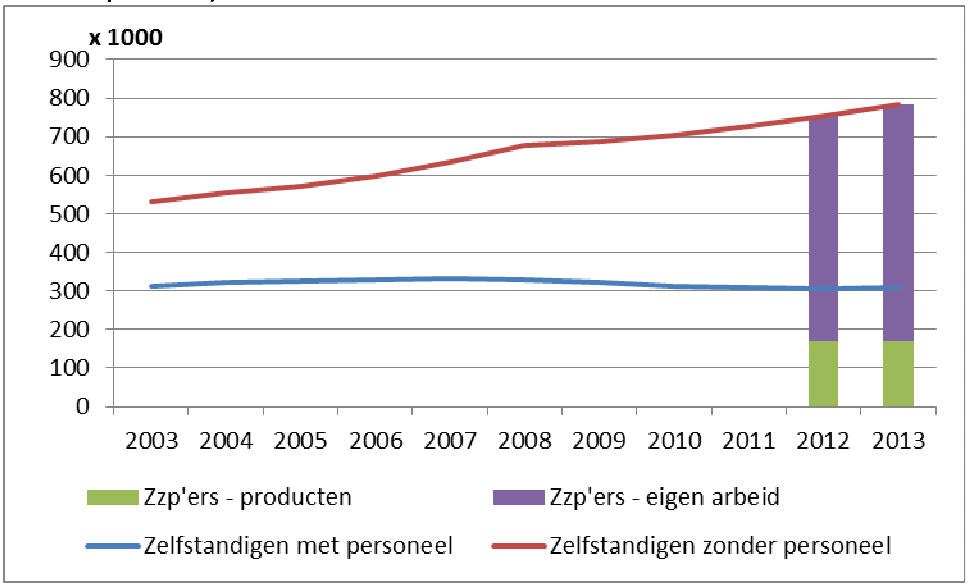

3.1.5 Zelfstandigen met personeel

Het aantal personen dat werkzaam was als zelfstandige met personeel, dus als werkgever, schommelde de laatste jaren tussen de 300 en 400 duizend. Het waren vooral de zelfstandigen zonder personeel die sterk in aantal, maar ook in aandeel groeiden.

Zelfstandigen met personeel zijn overwegend mannen, nog geen kwart van de zelfstandigen met personeel was vrouw. Bijna negen van de tien zelfstandigen zonder personeel is 35 jaar of ouder. Tien jaar geleden was dit nog acht van de tien. De meerderheid werkt voltijd en veelal zijn ze ook al lang in deze baan werkzaam. Ongeveer 30 procent werkte er al 20 jaar of meer. De bedrijfstakken waar ze werkzaam zijn, zijn heel divers, maar de handel komt relatief het vaakst voor. Het persoonlijk inkomen van zelfstandigen met personeel bedroeg in 2012 ruim 53 duizend euro. Voor de economische crisis was dit zelfs nog hoger, in 2008 was het nog 58 duizend euro. Het vermogen van zelfstandigen met personeel bedroeg in 2012 ongeveer 161 duizend euro. Voor aanvang van de crisis lag hun vermogen nog een stuk hoger.

Figuur 4. Ontwikkeling zelfstandigen met en zonder personeel (15 tot 65 jaar en werkzaam >=12 uur per week)

3.1.6 Zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers)

De groei van de zelfstandigen zit met name bij de zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). In 1996 waren er nog 330 duizend personen werkzaam als zzp'er, inmiddels zijn dat er ruim 800 duizend in het tweede kwartaal van 2014. Ongeveer een derde van de zzp'ers is vrouw, en dit aandeel is in de laatste jaren toegenomen. Zij zijn het vaakst werkzaam in de gezondheids- en welzijnszorg , terwijl mannelijke zzp'ers het vaakst actief zijn in de bouw . Bij zowel mannen als vrouwen staat het aanbieden van specialistische zakelijke diensten op de tweede plaats.

De meerderheid is tussen de 35 en 55 jaar oud. Wel is het aandeel jongeren onder zzp'ers beduidend hoger dan onder zelfstandigen met personeel. Van de zzp'ers is 20 procent jonger dan 35 jaar, van de zelfstandigen met personeel behoort 12 procent tot die leeftijdscategorie. Ook bestaat de groep zzp'ers voor een aanzienlijk deel uit 65-plussers. Oudere zzp'ers werken in vergelijking met jongeren relatief vaak in de landbouw en de gezondheids- en welzijnszorg.

Het gemiddelde onderwijsniveau is relatief hoog; bijna 40 procent is hoogopgeleid. Tussen opleidingsniveaus zijn duidelijke verschillen zichtbaar. Waar lager opgeleiden met name werkzaam zijn in de bouw en de handel, zijn de middelbaar geschoolden relatief vaak te vinden in de zakelijke (en overige) dienstverlening. Hoger opgeleiden concentreren zich binnen de zakelijke diensten en de zorg.

Zzp'ers werken veelal voltijd of in een grote deeltijdbaan. Onder zzp'ers komen banen met een omvang van minder dan 12 uur vaak voor (zie tabel 1 van tabellenbijlage). In 2013 waren 114 duizend personen als zzp'er werkzaam in een dergelijke baan. Anders dan bij zelfstandigen met personeel zijn zzp'ers relatief korter werkzaam in deze baan. Ongeveer 30 procent werkte 1 tot 5 jaar in deze baan als zzp'er.

Het gemiddelde persoonlijk inkomen van zzp'ers bedroeg in 2012 bijna 33 duizend euro, en ligt daarmee een stuk lager dan dat van zelfstandigen met personeel. De inkomensspreiding is aanzienlijk. De helft van alle zelfstandigen zonder personeel heeft een persoonlijk inkomen

lager dan 25, 5 duizend euro, 10 procent heeft een inkomen lager dan 3,3 duizend euro en 10 procent hoger dan 70, 8 duizend euro. Ook voor zzp’ers is de invloed van de crisis zichtbaar in het persoonlijk inkomen. Tot 2009 nam hun inkomen nog toe, daarna begon het af te nemen, maar sinds 2011 lijkt het inkomen weer stabiel. Evenals het inkomen daalde ook het vermogen van zzp’ers. In 2012 was het vermogen van de zzp’ers die tot de laagste 10 procent vermogens behoorden negatief, namelijk lager dan -71,1 euro. In 2008 lag de grens van de 10 procent laagste vermogens nog op 0,6 duizend euro.

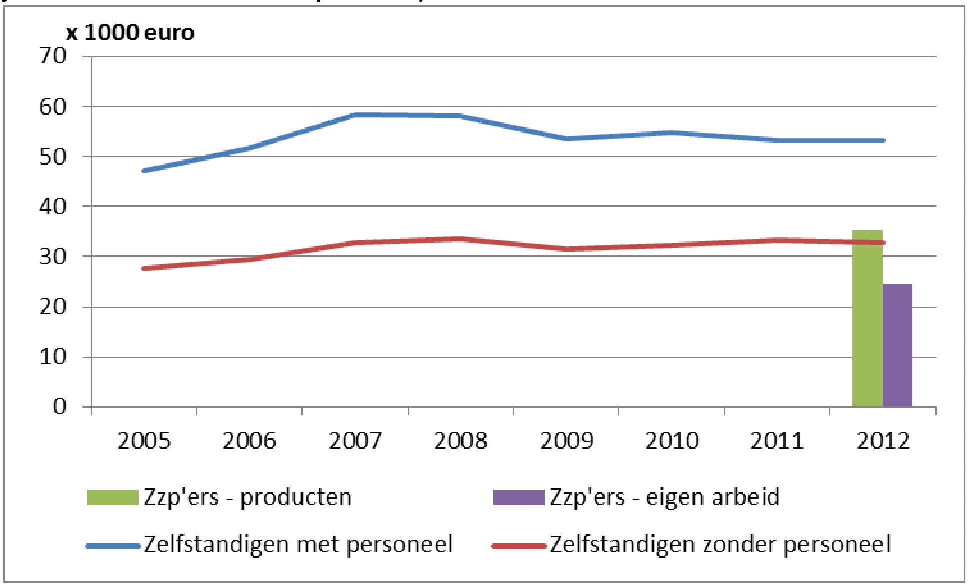
3.1.7 Zzp’ers - eigen arbeid

De meerderheid van de zzp’ers zijn zzp’ers die hun eigen arbeid aanbieden. Er zijn geen cijfers over de gehele periode, maar het lijkt erop dat het met name deze groep is, die heeft gezorgd voor de toename van het aantal zelfstandigen. In het tweede kwartaal van 2014 waren er 625 duizend zzp’ers - eigen arbeid. Meer dan de helft is ouder dan 45 jaar en bijna 45 procent is hoogopgeleid. Ook werken ze vaak nog relatief kort in deze baan. Ruim 40 procent werkt er nog geen vijf jaar. De zzp’ers - eigen arbeid werkten het vaakst in de specialistische zakelijke dienstverlening, bouw en gezondheidszorg. Het persoonlijk inkomen van zzp’ers – eigen arbeid bedroeg in 2012 gemiddeld ruim 35 duizend euro. Het huishoudinkomen lag met gemiddeld 28 duizend euro een stuk lager. Het vermogen van zzp’ers – eigen arbeid bedroeg in 2012 bijna 82 duizend euro.

3.1.8 Zzp’ers - producten

De groep zzp’ers die hoofdzakelijk producten of grondstoffen verkoopt is een stuk kleiner dan de groep zzp’ers die hoofdzakelijk eigen arbeid aanbiedt. In het tweede kwartaal van 2014 waren er 182 duizend zzp’ers - producten. In samenstelling verschilt deze groep op een aantal punten van de zzp’er -eigen arbeid. Zo is binnen de zzp’ers - producten het aandeel mannen nog hoger en ligt ook de leeftijd hoger. Bijna 60 procent was 45 jaar of ouder. Het aandeel hoogopgeleiden lag ook lager, een kwart van de zzp’ers - producten is hoogopgeleid. Ook werken ze vaak al langer in deze baan, 30 procent werkt er zelfs al 20 jaar of langer. Zzp’ers - producten zijn relatief vaak werkzaam in de handel en de landbouw. Het persoonlijk inkomen van zzp’ers – producten bedroeg in 2012 gemiddeld bijna 25 duizend euro en was dus een stuk lager dan dat van zzp’ers – eigen arbeid. Het gestandaardiseerd huishoudinkomen van het huishouden waartoe ze behoren, bedroeg bijna 24 duizend euro. Het vermogen van zzp’ers producten was in 2012 ongeveer 189 duizend euro en dus een stuk hoger dan dat van zzp’ers – eigen arbeid.

Figuur 5. Ontwikkeling persoonlijk inkomen zelfstandigen met en zonder personeel (15 tot 65 jaar en werkzaam >= 12 uur per week)

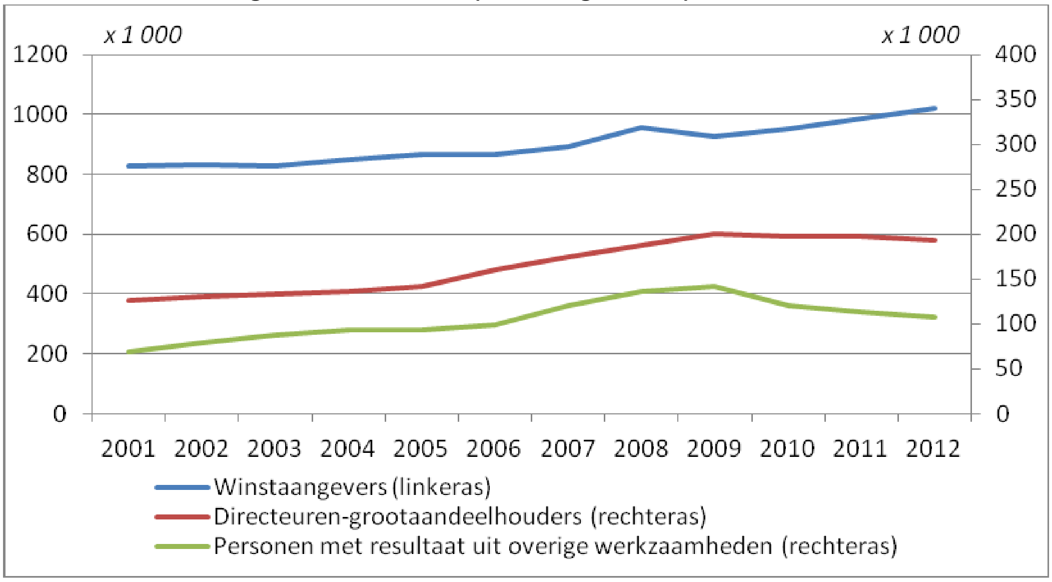

3.2 Fiscale benadering van zelfstandigen

3.2.1 Winstaangevers

Het aantal winstaangevers is sinds 2001 met 23 procent gegroeid en oversteeg in 2012 het miljoen. Het gaat hier om alle personen die winstaangifte doen, ongeacht of de persoon inkomen heeft uit andere inkomensbronnen en ongeacht de hoogte van het inkomen. Dit is een benadering van het aantal banen van winstaangevers. Wanneer een winstaangever meer dan een bedrijf heeft en daarmee meer dan een baan wordt deze persoon één keer meegeteld. Er wordt dus eigenlijk gekeken naar het aantal verschillende inkomensbronnen.

Figuur 6. Ontwikkeling van winstaangevers, directeuren-grootaandeelhouders en personen met resultaat uit overige werkzaamheden (resultaatgenieters)

Met 65 procent zijn mannen duidelijk oververtegenwoordigd. Het aandeel vrouwen is wel licht toegenomen van 32 procent in 2001 tot 35 procent in 2012. Veertigers zijn sinds 2001 de

grootste groep winstaangevers. Het aantal dertigers neemt sinds 2001 af. Procentueel kennen de 65-plussers de grootste stijging. Hun aantal is sinds 2001 bijna verdubbeld tot 71 duizend in 2012. Deze ontwikkelingen zijn mede het gevolg van de vergrijzing. Toch geldt dat het aandeel winstaangevers in de totale (beroeps)bevolking per leeftijdscategorie sinds 2001 is gegroeid. Deze groei is het hoogst bij de veertigers. Autochtonen vormen veruit de grootste groep winstaangevers, maar het aandeel allochtone winstaangevers neemt toe. In 2012 was het aandeel autochtonen 83 procent, in 2001 ruim 87 procent. De toename bij allochtone winstaangevers is vooral te vinden bij de niet-westerse allochtonen.

In 2012 bedroeg het gemiddelde persoonlijk inkomen van winstaangevers 35,9 duizend euro. Het inkomen van vrouwelijke winstaangevers lag met ruim 28 duizend flink lager dan dat van mannen die een persoonlijk inkomen van bijna 40 duizend euro hadden. Het inkomen van zowel mannen als vrouwen nam in 2009 ten gevolge van de crisis behoorlijk af, maar laat daarna telkens een stijging zien. Het inkomen is echter nog niet op het niveau van voor de crisis. Voor alle leeftijdscategorieën geldt dat zij in 2009 een forse daling kennen van hun persoonlijke inkomen en dat dit daarna stabiliseert ofwel stijgt. De enige afwijkende groep zijn de jongeren die hun persoonlijk inkomen sinds de crisis blijvend zien afnemen. De inkomensverdeling van winstaangevers is erg groot. Er zijn relatief veel winstaangevers met een laag persoonlijk inkomen, maar aan de andere kant hebben ook relatief veel winstaangevers een hoog inkomen. Dit is te zien aan de hand van de bedragen van het persoonlijk inkomen die behoren tot de verschillende percentielen. De inkomens van winstaangevers die tot de laagste tien procent inkomens behoren, liggen onder de inkomensgrens van 5 duizend euro. De tien procent hoogste inkomens liggen boven de inkomensgrens van 73,9 duizend euro.

In 2011 had ongeveer 78 procent van de winstaangevers geen personeel in dienst. Het persoonlijk inkomen van winstaangevers zonder personeel is behoorlijk lager dan dat van de winstaangevers met personeel, respectievelijk 34,5 duizend en 42,6 duizend euro. Verder had in 2011 bijna 29 procent van de winstaangevers ook inkomen uit loon. Van de winstaangevers zonder personeel was een op de drie een hybride ondernemer. Bij winstaangevers met personeel is dit aandeel met een op zes beduidend lager. De hybride ondernemer heeft een gemiddeld persoonlijk inkomen van bijna 40 duizend euro, dat bijna 5 duizend euro hoger is dan dat van de zelfstandige die enkel inkomen heeft uit de eigen onderneming.

Op 1 januari 2012 bedroeg het mediane vermogen van het huishouden van de zelfstandige 125 duizend euro. In 2007, vlak voor de crisis was dit nog 195 duizend. Ruim driekwart van de winstaangevers is tevens huiseigenaar waarmee de forse daling van het mediane vermogen gedeeltelijk is te verklaren. De hybride winstaangever heeft daarentegen met 79 duizend iets meer dan de helft aan vermogen dan de 144 duizend van niet-hybride winstaangevers. Het mediane vermogen van winstaangevers zonder personeel lag met 115 duizend euro flink lager dan dat van winstaangevers met personeel die een vermogen van 180 duizend euro hadden. De vermogens van winstaangevers zonder personeel die tot de laagste tien procent vermogens behoren, liggen onder de vermogensgrens van -15 duizend euro. De tien procent hoogste vermogens liggen boven de grens van 710 duizend euro. Voor zelfstandigen met personeel bedragen deze grenzen -37 duizend euro respectievelijk 923 duizend euro.

Met ruim 17 procent zijn de meeste winstaangevers te vinden in de handel, gevolgd door de specialistische zakelijk dienstverlening. In de financiële dienstverlening zijn nauwelijks winstaangevers te vinden. Er is een duidelijk verschil tussen winstaangevers met en zonder personeel. Van degenen met personeel is bijna 30 procent werkzaam in de handel, gevolgd

door de horeca, waarin 13 procent werkzaam is. Van degenen zonder personeel is 18 procent werkzaam in de specialistische zakelijke dienstverlening, gevolgd door de bouw en handel. Winstaangevers zonder personeel kiezen in ruim 70 procent van de gevallen voor een eenmanszaak als rechtsvorm. Winstaangevers met personeel hebben in meer dan de helft van de gevallen een vennootschap onder firma, een op de drie kiest voor de eenmanszaak.

3.2.2 Directeuren-grootaandeelhouders (dga's)

In 2012 waren er 193 duizend directeuren-grootaandeelhouders (dga's). Het gaat hierbij om dga's volgens de fiscale definitie, namelijk alle personen die loon als directeur van een bv/nv ontvangen en die niet verplicht verzekerd zijn voor de werknemersverzekeringen. In dit paper wordt gekeken naar dga's waarbij het inkomen als dga de belangrijkste inkomensbron is[2]. Het aantal dga's is de afgelopen jaren sterk gestegen. In 2001 waren er in totaal 126 duizend dga's, in 2009 is de grens van 200 duizend bereikt. In 2012 telde Nederland 193 duizend dga's, 3,5 procent minder dan in 2009.

Dga's zijn relatief vaak mannen. In 2012 bestond vier vijfde van deze dga's uit mannen. Ruim 10 jaar geleden waren de verschillen tussen mannen en vrouwen kleiner, toen was 75 procent een man en 25 procent een vrouw. De gemiddelde leeftijd van dga's is de afgelopen jaren nauwelijks toegenomen. In 2012 was een dga gemiddeld 49 jaar oud, in 2001 was dit 47 jaar. Vanwege de vergrijzing is het aandeel 60-plussers gestegen van 9 procent in 2001 tot bijna 16 procent in 2012. Jongeren kwamen zelden voor. Verder is bijna 90 procent van de dga's autochtoon. Ruim 3 procent is een niet-westerse allochtoon.

Het persoonlijk inkomen van dga's bedroeg in 2012 gemiddeld 64,5 duizend euro. Een dga had in 2012 27 procent meer inkomen dan in 2001 toen het persoonlijk inkomen 50,7 duizend euro bedroeg. Het gemiddeld persoonlijk inkomen van mannelijke dga's ligt ver boven dat van vrouwelijke dga's. Mannen verdienden in 2012 gemiddeld 65 procent meer dan vrouwen. Hoewel het inkomensverschil tussen mannen en vrouwen onder dga's nog steeds groot is, wordt het verschil wel kleiner met de jaren. In 2011 is het merendeel van de dga's voornamelijk afhankelijk van het ondernemersinkomen. Ongeveer 6 procent van de dga's had naast ondernemersinkomsten ook nog de beschikking over looninkomsten. Onder dga's is de spreiding van de persoonlijke inkomens ook groot, al liggen de grenzen die bij de percentielen horen veel hoger dan onder de winstaangevers en resultaatgenieters. De inkomens onder dga's in de diverse percentielen liggen gemiddeld ruim twee keer zo hoog als die onder winstaangevers.

Op 1 januari 2012 bedroeg het doorsnee-vermogen van het huishouden van een dga 274 duizend euro, begin 2006 was dat nog 418 duizend euro. Dat komt neer op een daling van bijna 35 procent. Het vermogensverlies is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de waardevermindering van de eigen woning en de toename van de hypotheekschulden. Drie op de vijf dga's bezat aandelen. De waarde van deze aandelen bedroeg 102 duizend euro en bestond voornamelijk uit aanmerkelijk belang. Bij winstaangevers had slechts drie op de tien een aandelenbezit met een waarde van 13 duizend euro. De vermogensverdeling van dga's is kleiner dan die van winstaangevers en resultaatgenieters.
De bedrijfstakken waar de meeste dga's werkten, waren in 2011 de financiële en specialistische zakelijke dienstverlening, gevolgd door de handel. In het onderwijs en de cultuur zijn de minste

---

[2] Wanneer gekeken wordt naar alle personen die inkomen als dga ontvangen (ongeacht of dit de belangrijkste inkomensbron is) zijn er 243 duizend dga's in 2011.

dga's actief. Een kwart van alle dga's heeft personeel in dienst. Het aandeel dga's met personeel is met respectievelijk 50 en 43 procent het grootst in de vervoersbranche en zorg, gevolgd door de handel, horeca en bouw. Dga's zonder personeel zijn relatief vaker actief in de financiële dienstverlening. Wanneer er gekeken wordt naar de diverse kenmerken is er weinig verschil tussen dga's met en zonder personeel.

3.2.3 Personen met resultaat uit overige werkzaamheden (resultaatgenieters)

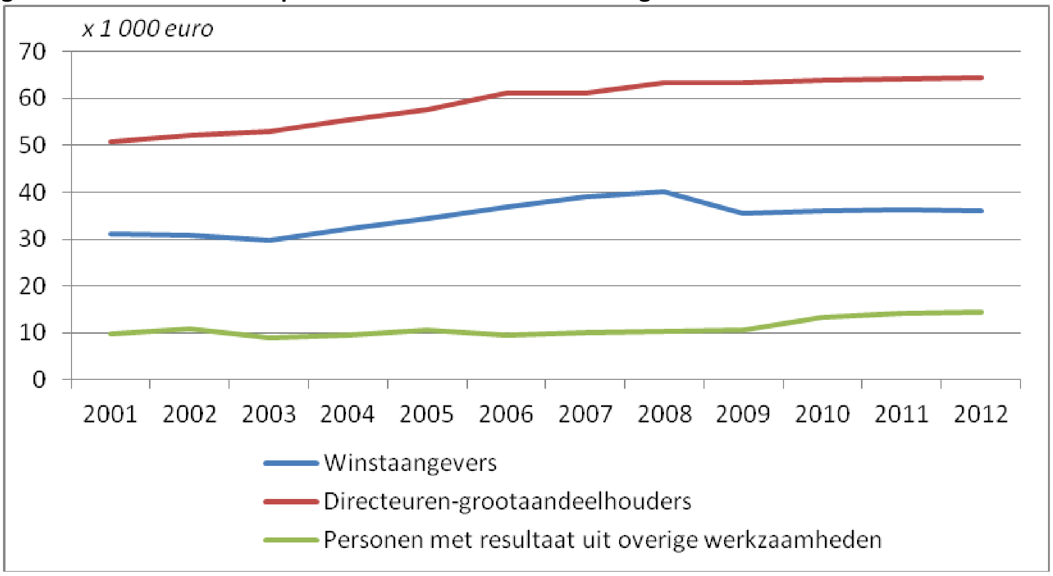
In 2012 waren er 107 duizend personen met resultaat uit overige werkzaamheden, ook wel resultaatgenieters genoemd. Het betreft hier resultaatgenieters waarbij het resultaat uit overige werkzaamheden de belangrijkste inkomensbron is. De afgelopen tien jaar is het aantal resultaatgenieters sterk toegenomen. In 2001 waren er in totaal 69 duizend resultaatgenieters, in 2009 is de grens van 140 duizend bereikt. Sinds 2009 daalt het aantal resultaatgenieters.

Het aandeel vrouwen binnen de groep resultaatgenieters is fors groter dan het aandeel mannen: in 2012 is vier op de vijf een vrouw. Het aandeel mannen is de afgelopen jaren wel iets toegenomen. Het aandeel jongeren is beperkt, het zijn vaker mensen van middelbare leeftijd of ouderen. Eenderde van de personen met inkomen uit overige arbeid is 55 jaar of ouder. Het aandeel allochtonen is met 17 procent in 2012 nog steeds fors lager dan het aandeel autochtonen. Dit aandeel is de laatste jaren wel toegenomen en dan met name het aandeel niet-westerse allochtonen.

Het persoonlijk inkomen van resultaatgenieters bedroeg in 2012 gemiddeld 14,5 duizend euro. Dit is een toename van 50 procent ten opzichte van 2001. Ondanks deze forse toename is het persoonlijk inkomen van resultaatgenieters nog steeds veel lager dan dat van winstaangevers en dga's. Het inkomen van mannen is bijna drie keer zo hoog als dat van vrouwen. Bijna een op de vijf resultaatgenieters heeft naast zijn ondernemersinkomsten nog inkomsten uit een baan in loondienst. De inkomensverdeling van resultaatgenieters is vele malen groter dan die van winstaangevers en dga's. Wanneer de waarde van de ratio van het 75^{e} en 25^{e} percentiel tussen de verschillende groepen wordt vergeleken, is te zien dat de ongelijkheid onder inkomens van resultaatgenieters bijna 3 maal zo groot is als onder winstaangevers en 2 maal zo groot als onder dga's. De afgelopen jaren is het vermogen van resultaatgenieters fors gedaald als gevolg van de crisis. Begin 2012 bedroeg het doorsnee-huishoudvermogen van een resultaatgenieter 107 duizend euro. Het vermogen van deze groep is hiermee aanzienlijk lager dan dat van winstaangevers en dga's.

Wanneer er wordt gekeken naar alle personen met inkomen uit overige arbeid, dus ongeacht of dit de belangrijkste inkomensbron is, waren er in 2011 bijna 490 duizend resultaatgenieters. Er zijn slechts een op de vier resultaatgenieters waarbij het inkomen uit overige arbeid de belangrijkste inkomensbron is. Resultaatgenieters zijn vaker vrouwen dan mannen. Het aandeel vrouwen is wel lager dan bij de resultaatgenieters waarbij het inkomen uit overige arbeid de belangrijkste inkomensbron is.

Figuur 7. Ontwikkeling persoonlijk inkomen van winstaangevers, directeuren-grootaandeelhouders en personen met resultaat uit overige werkzaamheden

3.2.4 Zelfstandigen zonder personeel

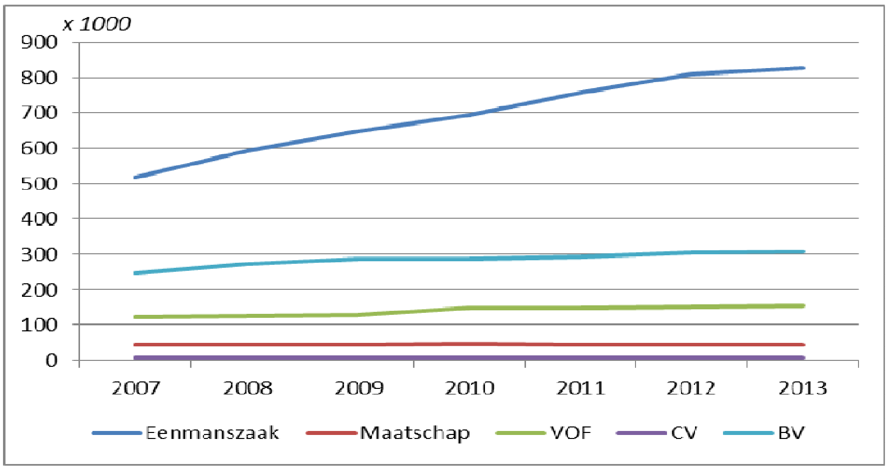
In 2011 waren er 812 duizend zelfstandigen zonder personeel in Nederland[3]. Zelfstandigen zonder personeel omvatten winstaangevers zonder personeel, dga's zonder personeel en resultaatgenieters. Van resultaatgenieters wordt verondersteld dat zij allemaal zelfstandige zonder personeel zijn. Met een aandeel van tweederde vormden de winstaangevers de grootste groep zelfstandigen zonder personeel. De samenstelling van de groep zelfstandigen zonder personeel verschilt wat betreft persoonskenmerken dan ook vrijwel niet van de samenstelling van de groep winstaangevers.

3.3 Bedrijven van zelfstandigen

Op 1 januari 2013 waren er bijna 1,4 miljoen bedrijven in Nederland. De meest voorkomende rechtsvorm binnen de bedrijvenpopulatie in Nederland, bijna 60 procent, is de 'eenmanszaak'. Vanaf het begin van de huidige reeks is dit ook de snelst groeiende rechtsvorm.

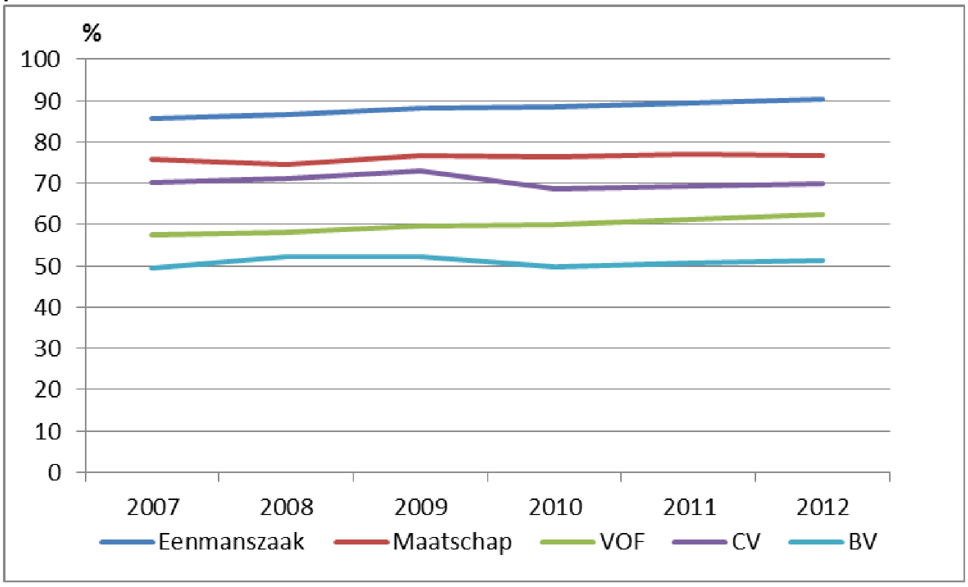
[3] Het betreft zelfstandigen zonder personeel waarbij ondernemersinkomsten de belangrijkste inkomensbron is.

Figuur 8. Ontwikkeling aantal eenmanszaken, maatschappen, VOF's, CV's en BV's in Nederland

De term eenmanszaak is een juridische term die iets zegt over de aansprakelijkheid en heeft geen relatie met het aantal werknemers. De eigenaar van de eenmanszaak is volledig aansprakelijk voor alle bedrijfshandelingen en vermogensaangelegenheden. Het niet hebben van personeel komt bij de eenmanszaken echter wel veel voor. In 2012 had negen van de tien eenmanszaken geen personeel in dienst. Het aandeel dat geen zonder personeel in dienst heeft, is met name bij de eenmanszaken de laatste jaren toegenomen. Het niet hebben van personeel komt ook veel voor bij de maatschappen, maar bleef de laatste jaren stabiel. Een maatschap is een rechtsvorm waarin twee of meer partners, maten genoemd, een bedrijf voeren. Eenmanszaken met meerdere eigenaren vallen ook onder de maatschappen. Een toename van het niet hebben van personeel is ook zichtbaar bij de VOF's. De VOF, Vennootschap onder firma, is een rechtsvorm waarin twee of meer partners, vennoten of firmanten genoemd, een bedrijf voeren. Het niet hebben van personeel komt het minst vaak voor in de rechtsvorm BV, een Besloten Vennootschap. De overgrote meerderheid van de werknemers is in dienst van een BV.

Figuur 9. Ontwikkeling aandeel eenmanszaken, maatschappen, VOF's, CV's en BV's zonder personeel in dienst

* 2013 gegevens over het hebben van personeel bij het samenstellen van deze gegevens nog niet beschikbaar

4. Beginnen en stoppen als zelfstandige

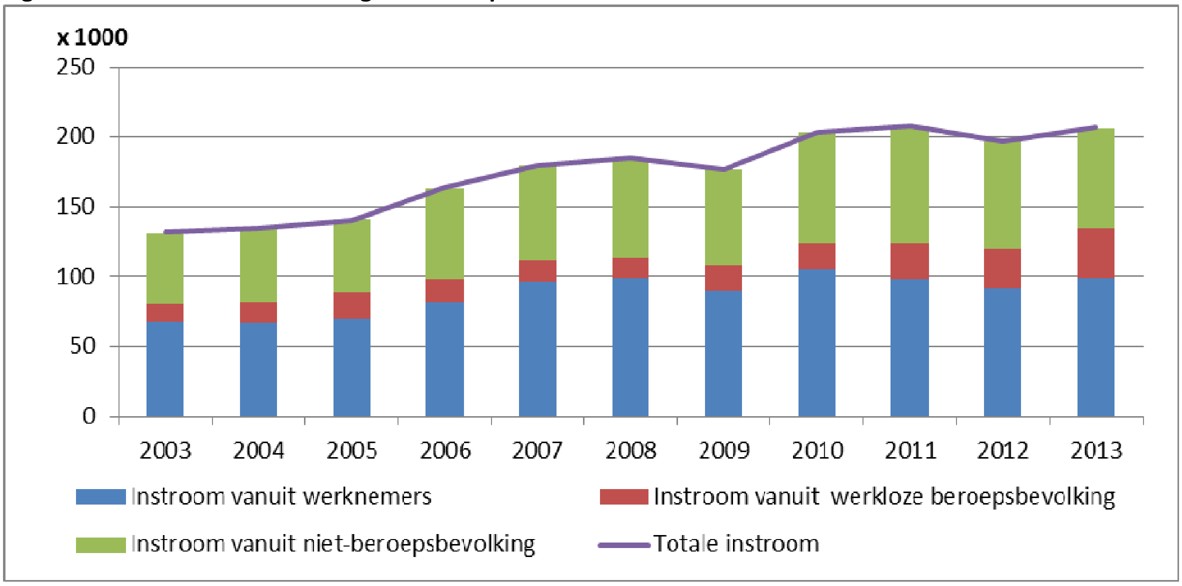
In het vorige hoofdstuk is een beschrijving gegeven van verschillende typen zelfstandigen en de ontwikkeling van deze typen in de afgelopen jaren. De groei van de zelfstandigen in de afgelopen jaren betrof hoofdzakelijk de zelfstandigen zonder personeel (zzp). In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de onderliggende dynamiek achter deze groei, ofwel wie beginnen er als zzp'er, maar ook wie stoppen er. Longitudinale gegevens zijn vooralsnog alleen beschikbaar voor de zzp afbakening gebaseerd op de EBB. Deze gegevens kunnen vanaf 2003 samengesteld worden. De EBB is een panelonderzoek waarin respondenten een jaar lang om de drie maanden bevraagd worden over hun arbeidsmarktsituatie. Door de informatie van het ene kwartaal te vergelijken met de informatie van het volgende kwartaal kan vastgesteld worden of er een verandering heeft plaats gevonden, dus of iemand werkloos is geworden, een baan heeft gevonden of is begonnen als zzp'er. Voor dit hoofdstuk zijn de veranderingen van kwartaal op kwartaal telkens voor een heel jaar bij elkaar opgeteld.

4.1 Wie beginnen er als zzp'er?

In 2013 zijn er 207 duizend personen gestart als zzp'er. Deze instroom is gedurende de laatste tien jaar toegenomen. Tien jaar geleden begonnen er per jaar ongeveer 130 duizend personen als zzp'er. In 2009, na het uitbreken van de economische crisis, liep de instroom iets terug, maar deze liep daarna weer verder op. Ook in 2012 zakte de instroom iets terug vergeleken met het jaar ervoor.

Het aandeel nieuwe zzp'ers dat een kwartaal eerder nog werknemer was, was voor het begin van de economische crisis 53 procent en is in de daaropvolgende jaren gedaald tot 48 procent in 2013. De instroom vanuit werkloosheid is daarentegen sterk toegenomen. In 2008 was 8 procent van de instroom voorheen werkloos, in de jaren daarna is dit aandeel opgelopen tot maar liefst 18 procent in 2013.

Figuur 10. Instroom in zelfstandigen zonder personeel

Iets meer dan de helft (52 procent) van de nieuwe zzp'ers in 2013 was vrouw. Zij begonnen het vaakst in de gezondheidszorg, terwijl mannen het vaakst kozen voor de zakelijke dienstverlening. Tien jaar eerder was de situatie omgekeerd, toen was het aandeel vrouwen 47

procent. Mannen waren, in vergelijking met vrouwen, eerder vaker werknemer of werkloos, terwijl vrouwen voorheen vaker niet actief op de arbeidsmarkt waren (Tabel 4.1). Opvallend is verder dat het aandeel vrouwen dat instroomt vanuit werkloosheid pas vanaf 2012 is toegenomen terwijl dat aandeel bij mannen al direct na aanvang van de economische crisis begon toe te nemen.

Ruim een kwart van de nieuwe zzp'ers in 2013 was jonger dan 25 jaar. Het aandeel jongere, nieuwe zzp'ers is de laatste jaren toegenomen. Het aandeel 55 tot 65 jarigen is met ongeveer 15 procent het kleinst binnen de nieuwe zzp'ers. Wel valt op dat dit aandeel na de start van de economische crisis iets is toegenomen, in 2008 was 13 procent van de nieuwe instroom van 55 jaar of ouder. Oudere starters waren voorheen vaker niet actief op de arbeidsmarkt. In 2013 gold dat voor 58 procent van de nieuwe zzp'ers tussen 55 en 65 jaar.

Starters zijn hoofdzakelijk middelbaar en hoogopgeleiden. Het aandeel nieuwe zzp'ers dat hoger opgeleid is, is met name na de start van de economische crisis flink toegenomen. In 2008 was 32 procent van de nieuwe instroom hoger opgeleid, in 2009 37 procent. Het aantal laag en middelbaar opgeleiden dat voor zich zelf begon liep terug tussen 2008 en 2009 terwijl het aantal hoogopgeleiden dat als zzp'er begon, ondanks de crisis, nog doorgroeide. Meer dan de helft van de laagopgeleiden die startten als zzp'er was voorheen niet actief op de arbeidsmarkt. Van de middelbaar en hoogopgeleiden starters was meer dan de helft een kwartaal eerder nog werknemer. Lager opgeleide starters kiezen vaak voor de detailhandel en de bouw, terwijl de zakelijke dienstverlening onder hoger opgeleiden het populairst is.
Sinds het begin van de crisis is de instroom vanuit werkloosheid voor alle opleidingsniveaus toegenomen, van beneden de 10 procent in 2008 tot boven de 15 procent in 2013. Hoger opgeleiden stroomden het vaakst in vanuit de werkloosheid (19 procent), middelbaar opgeleiden het minst vaak (16 procent).

Het aandeel autochtonen in de nieuwe instroom is logischerwijs hoger dan het aandeel allochtonen. Wel is het aandeel allochtone nieuwe zzp'ers de laatste jaren toegenomen. Allochtonen die startten als zzp'er waren voorheen veel vaker werkloos dan autochtonen. In 2013 was 14 procent van de autochtone starters een kwartaal eerder werkloos. Voor westerse en niet-westerse allochtonen was dit respectievelijk 23 en 37 procent.

Tabel 1. Instroom in zzp verbijzonderd naar arbeidspositie vorig kwartaal, 2013

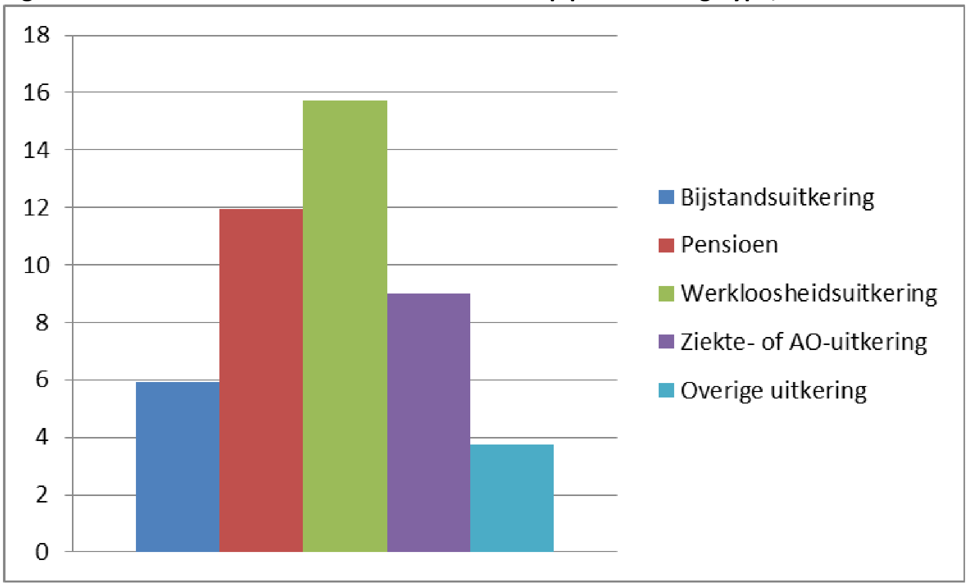
Instroom 2013	%	Werkzame beroepsbevolking	Werkloze beroepsbevolking	Niet beroepsbevolking
	Totaal (15 tot 65 jaar)	48	18	34
Geslacht	Man	51	20	30
	Vrouw	45	16	39
Leeftijdsklasse	15 tot 25 jaar	47	15	38
	25 tot 35 jaar	54	24	22
	35 tot 45 jaar	59	16	25
	45 tot 55 jaar	47	20	33
	55 tot 65 jaar	30	11	58
Opleidingsniveau	Lager	29	18	53
	Middelbaar	52	16	32
	Hoger	55	19	26
Herkomst	Autochtoon	51	14	35
	Westers allochtoon	42	23	35
	Niet-westers allochtoon	31	37	33

De nieuwe zzp'ers vinden we vooral in de zakelijke dienstverlening, de zorg en de detailhandel. Het aandeel dat in de bouwnijverheid begon steeg sterk tussen 2006 en 2007. In 2007 startte 10 procent van de nieuwe zzp'ers in deze sector. In 2008 is er echter sprake van een sterke daling van instroom in deze sector. Momenteel begint slechts 4 procent van de nieuwe zzp'ers in de bouwnijverheid.

Opvallend is dat een groot deel van de nieuwe instroom, in 2013 maar liefst 37 procent, niet meer dan 12 uur per week werkt. Mogelijk heeft dit te maken met de opstartfase van hun bedrijf en hebben ze in deze fase nog onvoldoende opdrachten om aan te werken.

Een klein deel van de instroom in zzp zijn traditionele zzp'ers die hoofdzakelijk producten of grondstoffen verkopen, veelal in de detailhandel. Daarbij gaat het vaak om middelbaar opgeleiden en om voltijd zzp'ers. De meerderheid van de instroom in zzp bestaat echter uit zzp'ers die eigen arbeid aanbieden. Ze gaan veelal aan de slag in de zakelijke dienstverlening, en het gaat hier vaak om hoogopgeleiden. Daarnaast gaat het hier vaak om kleine baantjes; 40 procent van de personen die eigen arbeid aanbieden, werken minder dan 12 uur per week.

Figuur 11. Instroom vanuit niet werkzaam naar zzp per uitkeringstype, 2011

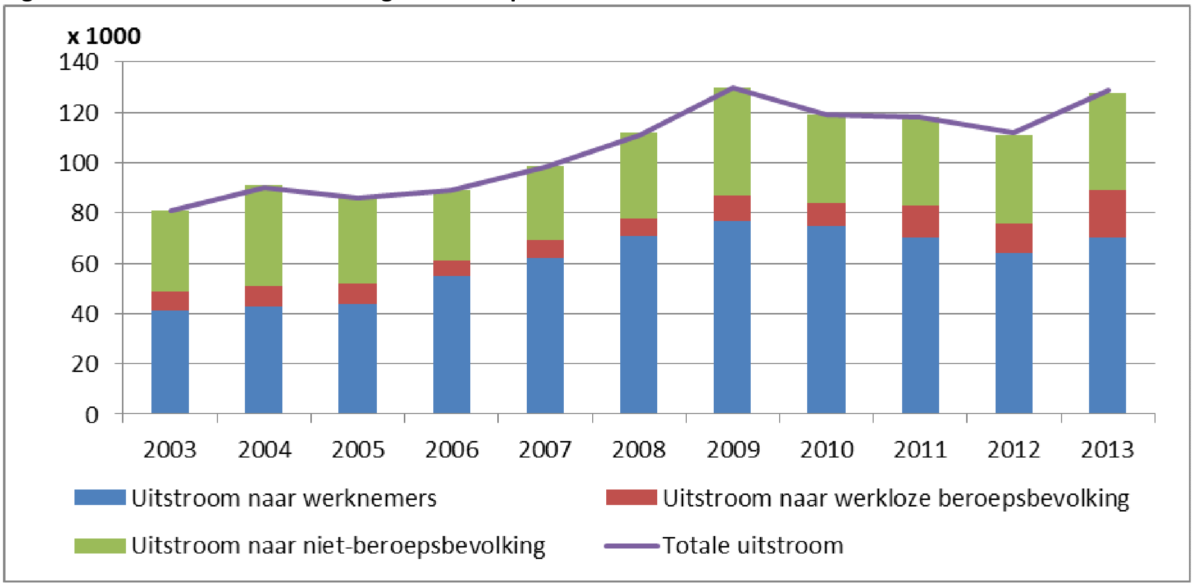
Van de nieuwe zzp'ers die voorheen niet werkzaam waren had een deel een uitkering. In 2011 had 16 procent eerder een werkloosheidsuitkering en 6 procent een bijstandsuitkering. Het aandeel dat voorheen een bijstand of werkloosheidsuitkering had is bovendien flink toegenomen. In 2008 had 4 procent een bijstandsuitkering en 11 procent een werkloosheidsuitkering. In 2011 waren deze percentages toegenomen tot respectievelijk 6 en 16 procent. Verder ontving 12 procent van de personen die in 2011 startten als zzp'er in het kwartaal voorafgaande aan hun start een pensioenuitkering, en 9 procent een arbeidsongeschiktheidsuitkering. De instroom vanuit deze uitkeringen is naar verhouding kleiner geworden.

4.2 Wie stoppen er als zzp'er?

Er stopten in 2013 bijna 130 duizend zzp'ers. Net als de instroom nam ook de uitstroom de afgelopen jaren toe. Echter, omdat het aantal starters op jaarbasis steeds groter is dan het aantal stoppers, neemt het aantal zzp'ers toe.

Ruim 54 procent van de zzp'ers die stopten is (weer) in loondienst gaan werken. Dit aandeel was voordat de economische crisis op de Nederlandse arbeidsmarkt begon door te werken, aanzienlijk hoger. In 2008 ging 64 procent van de zzp'ers die stopten weer als werknemer aan de slag. Het deel van de uitstroom dat werkloos wordt is de laatste jaren sterk toegenomen van 6 procent in 2008 tot maar liefst 15 procent in 2013.

Figuur 12. Uitstroom uit zelfstandigen zonder personeel

De uitstroom uit zzp betrof zowel mannen als vrouwen. Mannen die in 2013 stopten werden ruim twee keer zo vaak werkloos als vrouwen. Vrouwen zijn na uitstroom vaker niet meer actief op de arbeidsmarkt. Ongeveer 29 procent van de uitstroom in 2013 betrof jongeren. Jongeren die stoppen als zzp'er worden niet vaak werkloos, ze vinden ofwel een baan als werknemer (58 procent), of ze trekken zich terug van de arbeidsmarkt 35 procent). Met name 35- tot 55-jarigen worden relatief vaak werkloos als ze stoppen als zzp'ers.

Tabel 2. Uitstroom in zzp verbijzonderd naar arbeidspositie volgend kwartaal, 2013

Uitstroom 2013	%	Werkzame beroepsbevolking	Werkloze beroepsbevolking	Niet beroepsbevolking
	Totaal (15 tot 65 jaar)	54	15	31
Geslacht	Man	52	21	27
	Vrouw	56	10	34
Leeftijdsklasse	15 tot 25 jaar	58	7	35
	25 tot 35 jaar	70	18	13
	35 tot 45 jaar	58	21	21
	45 tot 55 jaar	48	20	32
	55 tot 65 jaar	32	14	54
Opleidingsniveau	Lager	40	21	40
	Middelbaar	60	13	26
	Hoger	57	14	29
Herkomst	Autochtoon	57	12	31
	Westers allochtoon	47	25	28
	Niet-westers allochtoon	45	22	32

Ook zijn het veelal middelbaar en hoogopgeleiden die stoppen. Zij worden veel vaker werknemer dan laagopgeleiden die stoppen. Laagopgeleiden vinden minder snel werk, en worden juist vaker werkloos, of trekken zich terug van de arbeidsmarkt.

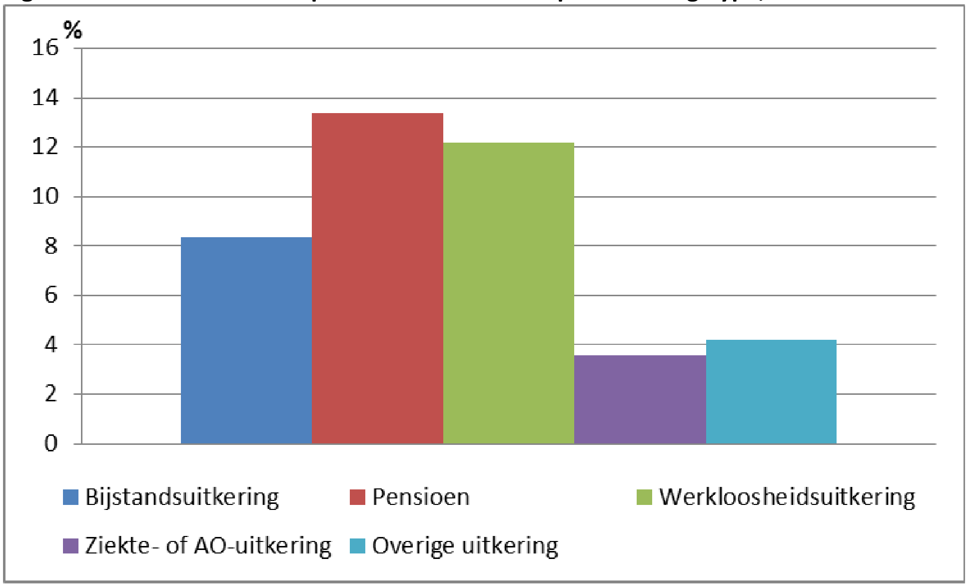
De zzp'ers die stoppen zijn veelal nog maar kort actief, ruim 20 procent was nog geen jaar zzp'er[4]. De uitstroom bestaat voor 38 procent uit personen die voor minder dan 12 uur per week actief waren als zzp'er. Dat kan enerzijds te maken hebben met het afbouwen van het

[4] De cijfers met betrekking tot anciënniteit hebben uitsluitend betrekking op personen die op het moment van ondervragen meer dan 12 uur in deze werkkring werkten.

bedrijf. Anderzijds kan het klein aantal uren duiden op een gebrek aan opdrachten, waardoor men genoodzaakt is te stoppen. Verder blijkt dat met name voltijd werkende zzp'ers die stoppen relatief vaak een baan als werknemer vinden. Zzp'ers die weinig uren maakten stromen vaker uit naar inactiviteit.

Evenals bij de instroom is ook bij de uitstroom het aandeel zzp'ers dat eigen arbeid aanbiedt groter dan het aandeel zzp'ers dat producten verkoopt. Dit is ook het geval wanneer rekening wordt gehouden met het gegeven dat de groep die eigen arbeid aanbiedt groter is dan de groep die producten verkoopt.

Figuur 13. Uitstroom van zzp naar niet werkzaam per uitkeringstype, 2011

Van de stoppers in 2011 had een kwartaal later ruim 13 procent een pensioenuitkering. Daarnaast had nog eens 8 procent een bijstandsuitkering en 12 procent een werkloosheidsuitkering. In het laatste geval kan het gaan om zzp'ers die naast hun eigen bedrijf ook een baan als werknemer hebben gehad, of om zzp'ers die met behoud van uitkering geprobeerd hebben een eigen bedrijf op te starten, maar daar niet in zijn geslaagd. Dat geldt ook voor degenen die uitstromen naar een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

5. Doorgroeien als zelfstandige

In het vorige hoofdstuk is gekeken naar de in- en uitstroom van zzp'ers vanuit het perspectief van de zelfstandig ondernemer. In dit hoofdstuk beschouwen we de dynamiek vanuit het bedrijfsperspectief. Zoals gezegd is er bij verschillende rechtsvormen sprake van een overlap tussen de onderneming en de ondernemer, bijvoorbeeld bij eenmanszaken. Voor verschillende rechtsvormen wordt voor opeenvolgende cohorten startende bedrijven voor de periode 2007-2012 de kans op overleving in kaart gebracht. Vervolgens kijken we naar de groei van ondernemingen.

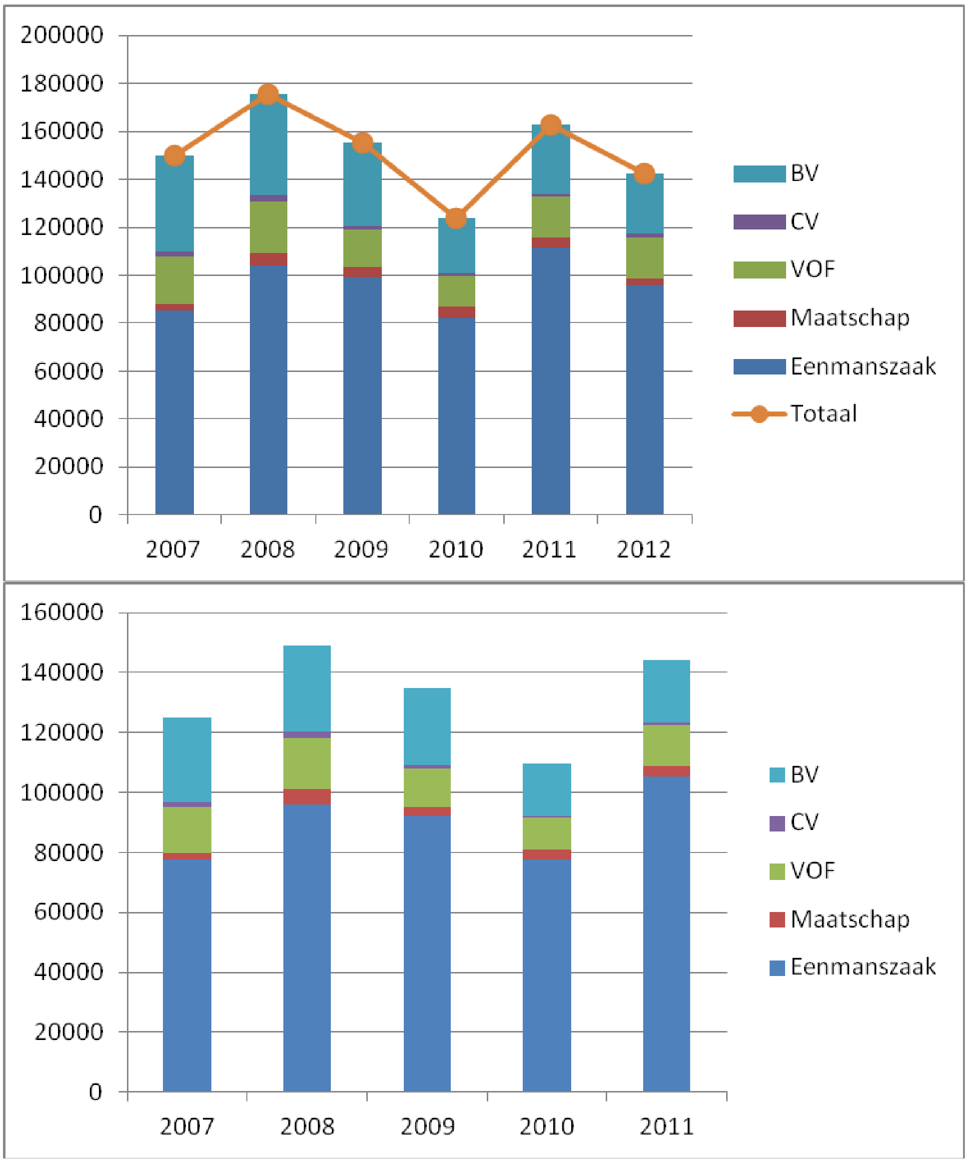
5.1 Overlevingskansen van startende bedrijven

Net zoals in de gehele bedrijvenpopulatie is de 'Eenmanszaak' de meest voorkomende rechtsvorm binnen de startende bedrijven. De Besloten Vennootschap (BV) is de andere belangrijke groep starters, gevolgd door de Vennootschap onder Firma (VOF). Het grootste deel van de starters heeft in het startjaar nog geen personeel in dienst. Dat geldt met name voor de startende eenmanszaken. Van de eenmanszaken die in 2007 startten had 91 procent in het startjaar nog geen personeel in dienst. Bij de overige rechtsvormen varieerde dat van 70 procent voor BV's tot 83 procent voor CV's.

De grootste uitval doet zich veelal voor in het eerste jaar. Van alle ondernemingen die in 2007 zijn gestart was na een half jaar 91 procent nog actief en na een jaar 81 procent. Twee jaar later bestond nog 69 procent en 5 jaar later iets meer dan de helft van de ondernemingen. Na vijf jaar vallen er weinig ondernemingen meer uit. Opvallend is wel dat de uitval onder ondernemingen die in 2009 of later zijn opgestart in het eerste jaar na opstart veel lager is dan voor starters in 2007 en 2008. Gezien het ongunstige economische klimaat vanaf 2009 lijkt dat een verrassende ontwikkeling. Over 2012 publiceerde het CBS dat het aantal opheffingen was toegenomen (Wijnen en Pouwels-Urlings, 2013a). Echter deze toename van het aantal opheffingen is vooral toe te schrijven aan het grotere aantal starters in 2008 en 2009. Er zijn dus wel meer opheffingen maar uitgedrukt als deel van de populatie die is toegenomen, is dus sprake van een relatieve afname van de uitval (overlevingskansen nemen toe).
De overlevingskansen voor startende eenmanszaken volgen min of meer het patroon van de totale populatie maar liggen in de regel wel wat hoger. Ook voor eenmanszaken zien we dat de overlevingskansen vanaf 2009, ondanks de ongunstige economische situatie, toenemen. Een deel van de eenmanszaken zal opgericht zijn vanwege ongunstige omstandigheden op de arbeidsmarkt als min of meer gedwongen alternatief op arbeid in loondienst. Hierin ligt ook een mogelijke verklaring voor de toegenomen overlevingskansen van eenmanszaken. Het zou kunnen dat het voor de aanvang van de crisis nog mogelijk was om na een vrijwillige keuze voor het ondernemerschap terug te keren in loondienst. In latere jaren was die keuze voor een eigen bedrijf wellicht iets minder vrijwillig en was ook de terugkeer naar loondienst moeilijker. In hoofdstuk 4 zagen we al dat mensen vaker voor zich zelf beginnen vanuit werkloosheid en als ze stoppen als zelfstandige ook vaker dan voorheen werkloos worden. Het gevolg zou dan zijn dat bedrijven wel blijven voortbestaan (met als gevolg hogere overlevingskansen) maar minder floreren. Inderdaad is de winstgevendheid van eenmanszaken die in 2007 gestart zijn in de periode 2007-2012 met ruim 11 procent gedaald (Wijnen en Pouwels-Urlings, 2013b).

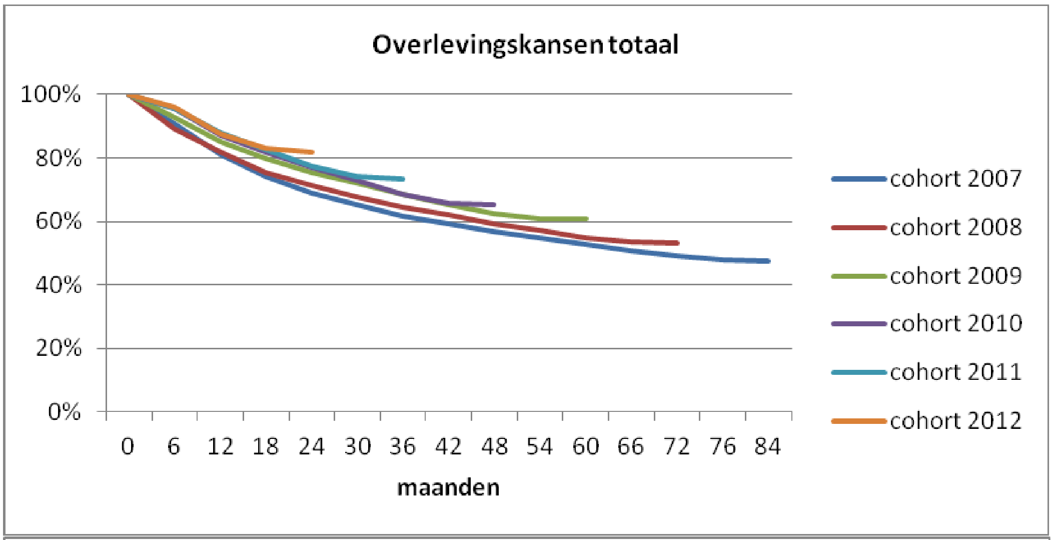
De overlevingskansen van VOF's laten een iets ander patroon zien. Het eerste jaar is er onder starters met deze rechtsvorm minder uitval dan voor de gehele populatie starters het geval is.

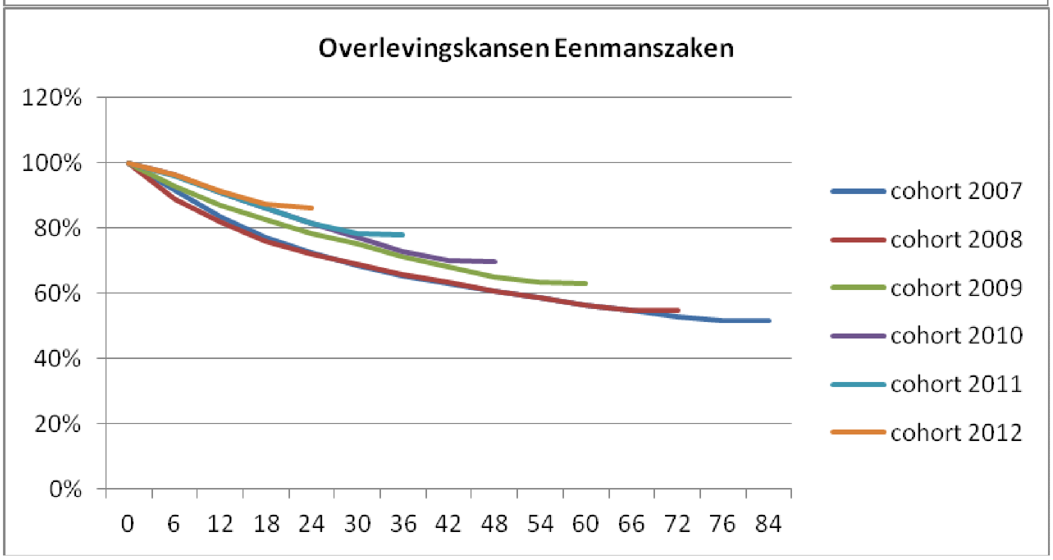
Figuur 14: Aantal starters naar rechtsvorm (totaal aantal starters (boven) en aantal starters zonder personeel (onder) in startjaar*)

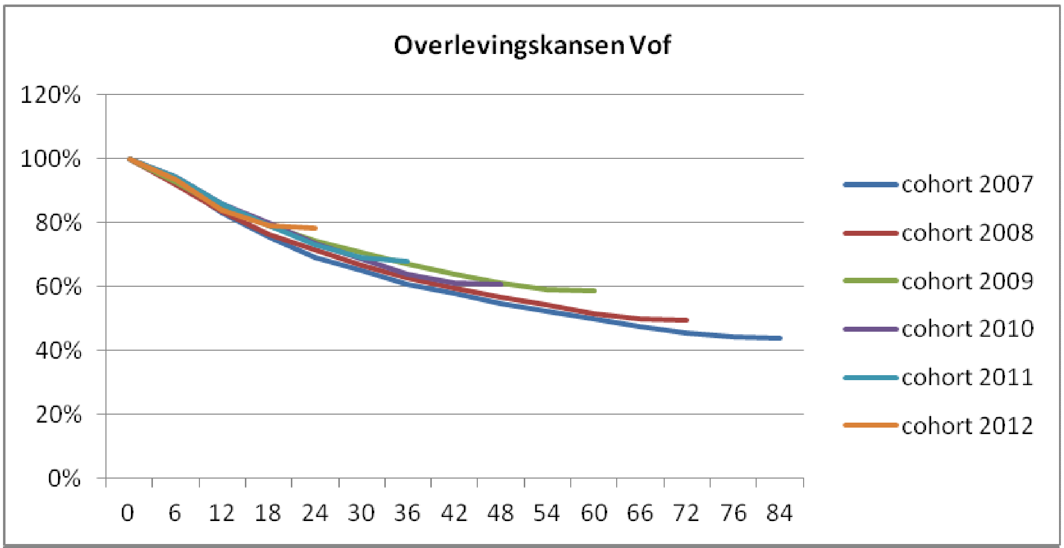

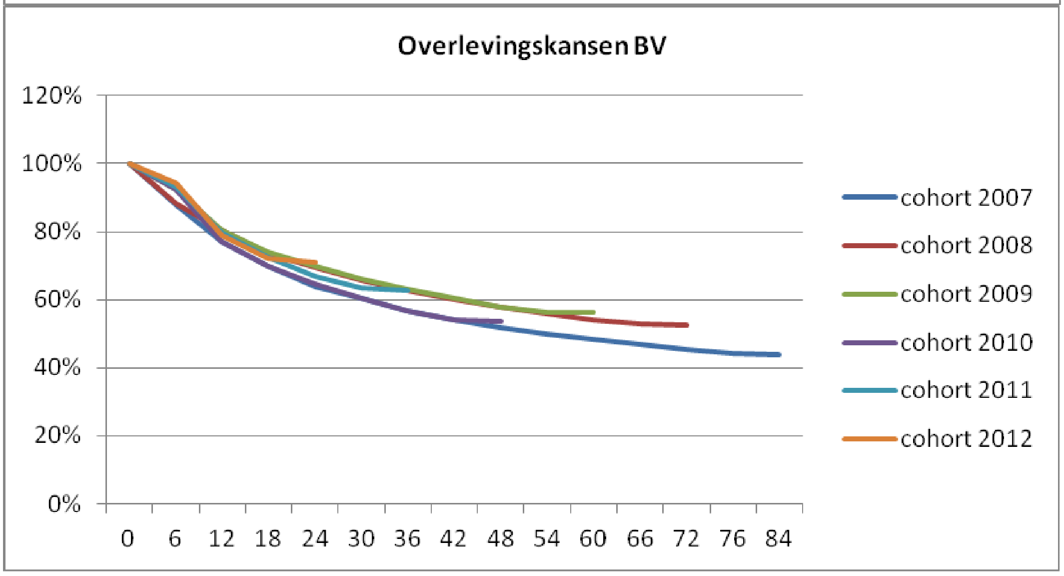
*Voor de starters uit 2012 kan nog niet worden vastgesteld of ze personeel in dienst hadden.

Figuur 15: Overlevingskansen van startende ondernemingen naar aantal maanden vanaf de oprichting

5.2 Groei van startende bedrijven

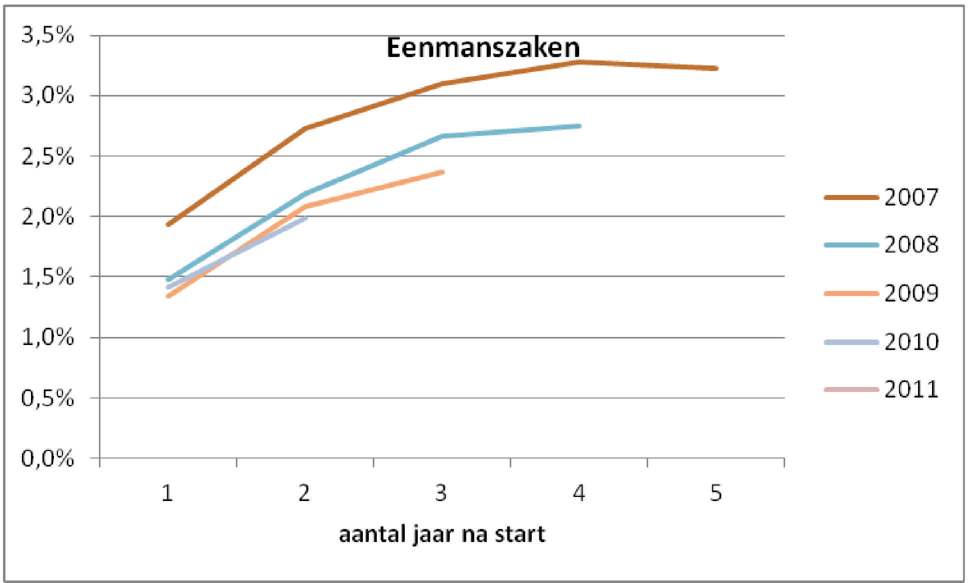
Een belangrijke component in werkgelegenheidsgroei is de creatie van banen bij startende bedrijven. Van alle bedrijven die in 2007 zijn gestart en het eerste jaar geen personeel in dienst hadden, had na 1 jaar 2,5 procent personeel in dienst, en na twee jaar op 3,5 procent. Dit percentage is voor latere startcohorten iets gedaald.

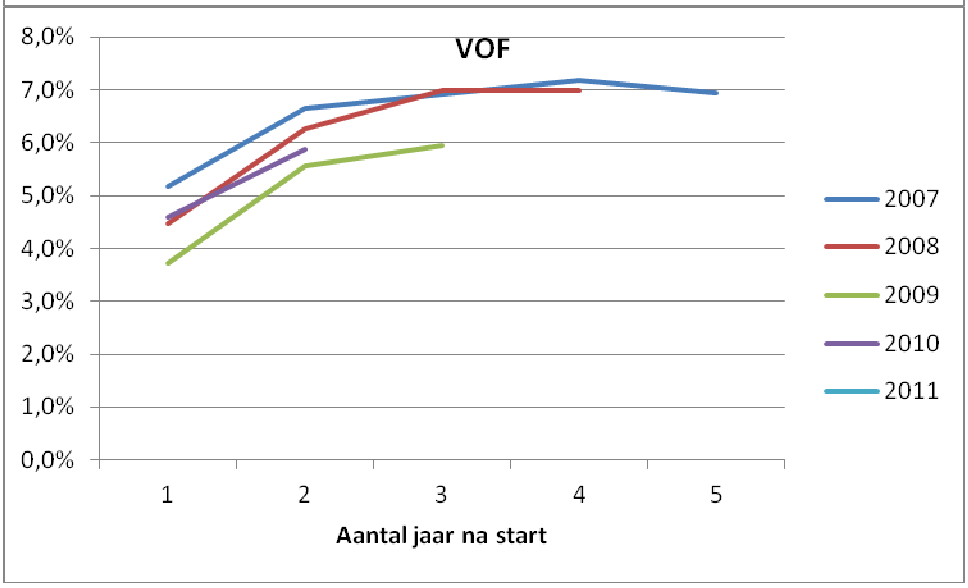
Voor eenmanszaken ligt het deel bedrijven dat groeit in werkgelegenheid in de jaren na het startjaar veel lager dan dat van BV's. Bij de eenmanszaken die in 2007 waren gestart zonder personeel had na 1 jaar bijna 2 procent personeel in dienst. Bij BV's is dit aandeel duidelijk hoger, van de BV's die in 2007 zonder personeel zijn gestart had 1 jaar later ruim 4 procent personeel in dienst. Voor beide rechtsvormen geldt dat voor cohorten na 2007 het aandeel starters dat doorgroeit wat lager ligt. Voor de BV's is in 2011 echter weer een stijging van het aandeel doorgroeiers te zien, voor eenmanszaken niet.

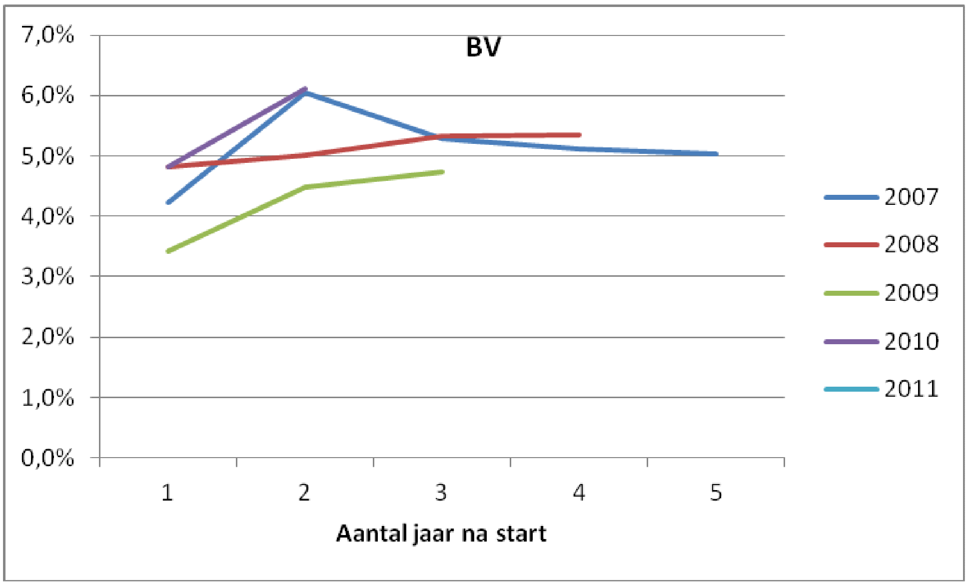
De doorgroei van starters verschilt per sector. In totaal had van alle eenmanszaken die in 2007 zijn gestart na 4 jaar 3,2 procent personeel in dienst. In de sectoren Vervoer en opslag en Horeca is dat 7,5 procent. Bij de BV's is de meeste doorgroei te vinden in de sector Informatie

en communicatie, daar heeft na 4 jaar een op de negen bedrijven die zijn gestart zonder personeel, personeel in dienst. Bij de rechtsvorm VOF heeft na 4 jaar een op de acht bedrijven een werknemer in dienst in de sector Gezondheids- en welzijnszorg.

Figuur 16: Deel van het starterscohort zonder personeel in het startjaar dat groeit in werkgelegenheid na startjaar

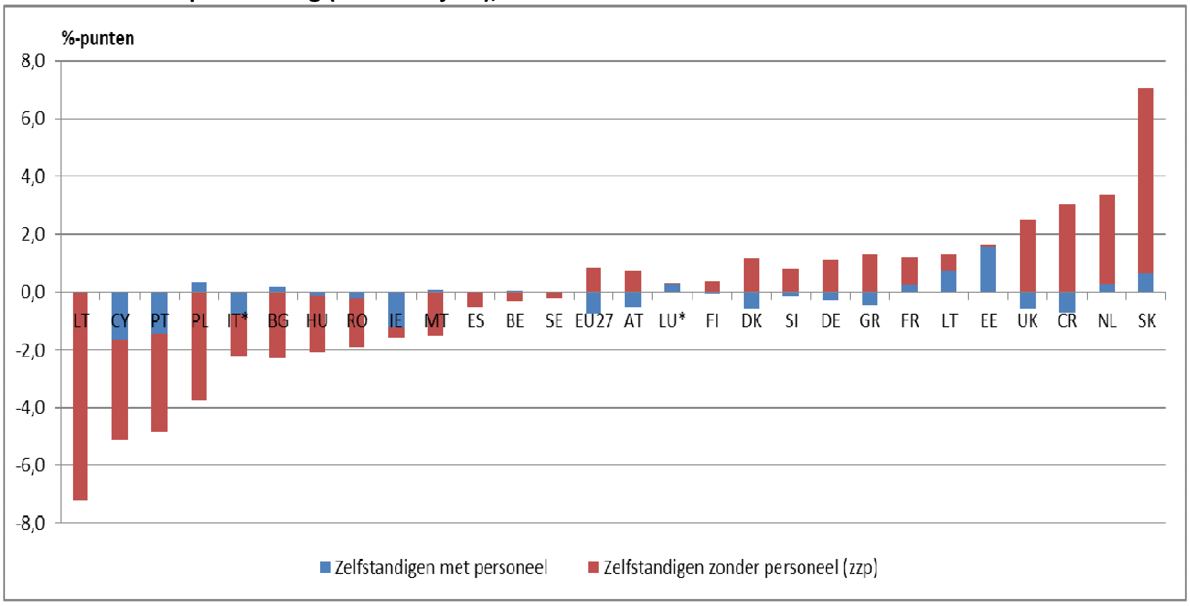

De totale werkgelegenheidsgroei die in de periode 2008-2012 is gegenereerd door bedrijven die in 2007 zijn opgestart zonder personeel bedraagt bijna 32 duizend banen. Bv's en eenmanszaken genereren de meeste groei, bv's ruim 16.000 banen en eenmanszaken bijna 9000 banen.

6. Zelfstandigen en zzp'ers in Europa

Nederland behoort wat betreft het aandeel zelfstandigen tot de middenmoot van Europa. In 2012 was veertien procent van de werkzame beroepsbevolking in de EU werkzaam als zelfstandige, en ruim zeven op de tien zelfstandigen hadden geen personeel in dienst. Nederland wijkt hier beperkt van af met een aandeel zelfstandigen van 14,5 procent, waarvan 3 op de 4 zzp'er is. In Duitsland en Frankrijk ligt, met respectievelijk tien en elf procent, het aandeel zelfstandigen nog steeds een stuk lager. Landen in het oosten en zuiden van Europa hadden over het algemeen al een relatief groot zelfstandigen-aandeel (circa 20 tot 30 procent). Zo'n tien jaar geleden was er in Europa sprake van ongeveer eenzelfde aandeel zelfstandigen van de werkzame beroepsbevolking. Wel waren er toen minder zzp'ers en meer zelfstandigen mét personeel. Ongeveer de helft van de EU-landen heeft een daling van de groep zelfstandigen met personeel meegemaakt. De sterkste dalingen golden voor landen met een relatief groot aandeel zelfstandigen, vooral in het oosten van Europa, met Litouwen als uitschieter. Dit land kent uiteraard andere sociaaleconomische omstandigheden dan bijvoorbeeld Nederland. Zo zijn de condities aldaar voor werknemers sterk verbeterd, aanvankelijk door de toenemende vraag naar arbeid en later door wijzigingen in het fiscale beleid. Dit ging ten koste van de groei in het zelfstandig ondernemerschap. Ook is in Litouwen – net als bij vele andere landen in het oosten en zuiden van Europa – de agrarische sector, die traditioneel veel zelfstandigen kent, gekrompen.

Figuur 17. Ontwikkeling in EU-27 van het aandeel zelfstandigen met en zonder personeel in de werkzame beroepsbevolking (15 tot 65 jaar), 2002-2012

* Voor Italië en Luxemburg betreft het vanwege vergelijkbaarheid in de tijd gegevens over de periode 2004-2012

Het aandeel zzp'ers in Nederland van de werkzame bevolking was zo'n tien jaar geleden met 7 procent nog vergelijkbaar met bijvoorbeeld Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk. De groei qua zzp'ers die deze drie landen de afgelopen tien jaar hebben doorgemaakt, is conform geweest aan de gemiddelde zzp-groei in de gehele Europese Unie (ca. 1 procentpunt), maar deze drie landen hadden desalniettemin – ook in 2012 – toch nog steeds een relatief laag aandeel zelfstandigen. Nederland daarentegen behoorde met een groei van drie procentpunten zzp'ers tot de top van Europa. Vooral de veranderingen in het beleid, waarbij men het zelfstandig

ondernemerschap onder andere middels fiscale voordelen is gaan stimuleren, worden als reden voor deze groei aangedragen. Ook de verouderende beroepsbevolking speelt een rol, aangezien ouderen relatief vaak zelfstandig zijn. Daarmee past Nederland in een lijstje met landen die in 2002 nog in een andere uitgangspositie verkeerden wat betreft het zzp'ers-aandeel.

De grootste groei heeft plaatsgevonden in Slowakije, met ruim zeven procentpunten in tien jaar tijd. In Slowakije hebben beleidshervormingen bijgedragen aan een verbeterd ondernemersklimaat. Het was ook in het voormalige Tsjecho-Slowakije dat de schijnzelfstandige begin jaren negentig voor het eerst zijn intrede deed middels een constructie die later bekend werd als het Švarc-systeem. De constructie is vernoemd naar een zakenman in de bouw, Miroslav Švarc. Hoewel er eigenlijk sprake was van een afhankelijke werkgever-werknemersrelatie liet hij personen werk uitvoeren als zelfstandigen, dus als zzp'ers, om zo minder belasting te hoeven betalen. Na de bouwsector werd het Švarc-systeem in steeds meer sectoren toegepast, ook toen in 1993 Tsjecho-Slowakije in twee landen werd gesplitst. En nu, ruim twintig jaar na dato, probeert men nog steeds om het systeem zo veel mogelijk te verbieden.

Ook in het Verenigd Koninkrijk is de toename van het aandeel zelfstandigen met ruim twee procentpunten relatief groot geweest. Aldaar is het zelfstandig ondernemerschap het afgelopen decennium gepromoot, onder andere via beleid. Toch wordt hier de toename in het begin van dit decennium niet toegeschreven aan veranderingen in fiscaal beleid. Men kijkt in het Verenigd Koninkrijk in plaats van fiscaal beleid vooral naar de overgang van werknemers naar zzp'ers als gevolg van bijvoorbeeld boventalligheid bij de werkgever. Met name in de banken- en verzekeringssector lijkt dat het geval te zijn geweest. Daarnaast heeft de bouw als sector op de langere termijn economische groei laten zien, wat zich onder andere heeft geuit in een groeiend aantal zelfstandigen in die sector.

Bovenstaande beschrijving van de ontwikkeling van zelfstandigen in de EU-27 is afkomstig uit het artikel 'De toename van zzp'ers in Europees perspectief' (Kösters & Souren, 2014). De gegevens die voor dit artikel zijn gebruikt, zijn afkomstig uit de EU-LFS en zijn te raadplegen via de database van Eurostat, het statistisch bureau van de Europese Unie.

7. Conclusie

De afgelopen jaren is zowel het aandeel als het aantal zelfstandigen zonder personeel toegenomen. Was in 1996 nog 6 procent van de werkzame beroepsbevolking in de hoofdbaan werkzaam als zzp'er in 2013 was dit toegenomen tot 11 procent. Het aantal zzp'ers kwam daarmee op 784 duizend in 2013. De groep zzp'ers is de laatste decennia bovendien van samenstelling veranderd, het aandeel vrouwen is toegenomen, even als het aandeel ouderen, het aandeel hoogopgeleiden en het aandeel allochtonen. Verder valt op dat zzp'ers tegenwoordig wat vaker in deeltijd werken dan voorheen. Een deel van de zzp'ers heeft een tweede baan als werknemer, 7 procent in 2013. Dit aandeel is de laatste jaren echter niet toegenomen. De belangrijkste beroepsgroep waarin zzp'ers werkzaam zijn, zijn de onderzoekers, ingenieurs, docenten en specialisten, dienstverlenend personeel en verkopers en ambachtslieden. Twintig jaar geleden waren nog relatief veel zzp'ers werkzaam in de beroepsgroep landbouwers, bosbouwers en vissers. Deze groep is echter zowel in aantal als aandeel sterk afgenomen.

De ene zzp'er is de andere niet.
De zelfstandigen zonder personeel vormen geen homogene groep. Deze groep kan op verschillend manieren worden getypeerd. Er kan worden uitgegaan van de feitelijke werkzaamheden van de zzp'ers maar er kan ook worden gekeken naar het inkomen dat zzp'ers verdienen (fiscaal perspectief). Daarnaast kan ook het bedrijfsperspectief worden gevolgd waarbij vooral de rechtsvorm van belang is. In dit rapport zijn ontwikkelingen vanuit verschillende invalshoeken geschetst.

Uitgaande van de feitelijke werkzaamheden kunnen de zzp'ers worden ingedeeld in de groep die voornamelijk eigen arbeid aanbiedt, -dit is de groep die werkzaamheden doet die in principe ook in loondienst hadden kunnen worden uitgevoerd- en zzp'ers die voornamelijk producten verkopen. ZZp'ers die eigen arbeid aanbieden zijn iets vaker vrouw dan zzp'ers die producten verkopen, ze zijn gemiddeld jonger en hoger opgeleid en werken over het algemeen iets minder uren. Zzp'ers die eigen arbeid aanbieden zijn relatief vaak in de specialistische zakelijke dienstverlening en bouw te vinden, zzp'ers die voornamelijk producten verkopen in de landbouw en handel. Het persoonlijk inkomen van zzp'ers die eigen arbeid aanbieden is hoger dan dat van zzp'ers die producten verkopen, maar het vermogen is juist lager.

Vanuit fiscaal perspectief kunnen 3 typen zzp'ers worden onderscheiden: winstaangevers zonder personeel, dga's zonder personeel en personen met inkomen uit overige werkzaamheden (resultaatgenieters). Deze groepen verschillen sterk wat betreft achtergrondkenmerken. dga's en winstaangevers zonder personeel zijn vaker man terwijl resultaatgenieters juist vaker vrouwen zijn. Verder zijn dga's zonder personeel over het algemeen wat ouder en komen er onder dga's wat minder allochtonen voor dan onder winstaangevers zonder personeel en resultaatgenieters. Resultaatgenieters zijn het vaakst hybride ondernemers, dat wil zeggen dat ze ook nog inkomen als werknemer hebben, gevolgd door winstaangevers. Tenslotte zijn er duidelijke verschillen wat betreft inkomen en vermogen. dga's zonder personeel hebben het hoogste persoonlijk inkomen en het grootste vermogen, resultaatgenieters het laagste.

Het bedrijfsperspectief overlapt gedeeltelijk met het inkomensperspectief. Een dga zonder personeel heeft immers altijd een BV. Daarnaast heeft van de winstaangevers zonder personeel

70 procent een eenmanszaak en 20 procent een vennootschap onder firma. Andersom heeft 90 van alle eenmanszaken geen personeel in dienst. In de laatste jaren is met name het aantal eenmanszaken sterk toegenomen.

Het aantal personen dat voor zichzelf begint als zzp'er is de laatste jaren, met uitzondering van een tijdelijke dip in 2009 en 2012, gestaag toegenomen. Bijna de helft van de nieuwe zzp'ers in 2013 was voorheen werknemer, 17 procent stroomt in vanuit werkloosheid. Een klein deel start vanuit een uitkering, in de meeste gevallen een werkloosheids- of bijstandsuitkering (22 procent) maar ook starten vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering of pensioenuitkering komt voor. Ook het aantal personen dat stopt als zzp'er is de laatste jaren toegenomen, maar is kleiner dan het aantal mensen dat begint waardoor het totaal aantal zzp'ers nog altijd stijgt. Meer dan de helft van de zzp'ers die stoppen gaat weer in loondienst werken, 15 procent wordt werkloos.

Een deel van de zzp'ers neemt op den duur personeel in dienst. Van alle bedrijven die in het startjaar geen personeel in dienst hadden heeft na 1 jaar 2,5 procent wel personeel in dienst en na 2 jaar 3,5 procent.

Toekomstig onderzoek
De toename van het aantal zzp'ers leidt regelmatig tot maatschappelijke discussie. Belangrijke vraagstukken rondom zzp'ers zijn 'gedwongen' zelfstandigheid, afhankelijkheid van een beperkt aantal opdrachtgevers, inkomenszekerheid van zzp'ers en de gevolgen voor het stelsel van sociale zekerheid. Voor genoemde vraagstukken is een goede informatievoorziening over verschillende typen zzp'ers van groot belang. In dit rapport is de bij het CBS beschikbare informatie over de ontwikkeling van zzp'ers vanuit verschillende invalshoeken en databronnen bij elkaar gebracht. Er zijn echter nog een aantal witte vlekken in de informatievoorziening. Om die reden is het CBS in het kader van het speerpunt Flexibilisering Arbeidsmarkt bezig met het ontwikkelen van nieuwe output over zzp'ers. Onderwerpen die daarbij aan bod komen zijn motieven om als zzp'er te beginnen of te stoppen, doorgroei van zzp'ers, het sociale zekerheidsgebruik van zzp'ers en activiteiten van zzp'ers. Daarnaast is er niet alleen in Nederland maar ook internationaal veel aandacht voor de zzp'ers of (economically) dependent self-employed. In het kader van de jaarlijkse ad hoc modules in de EU-LFS wordt er momenteel door Eurostat gewerkt aan een module over zzp'ers die in 2017 zal worden uitgevoerd. Doel van de module is om de omvang van deze groep internationaal beter in kaart te brengen en meer te weten te komen over hun motieven.

Literatuur

Dennis (1996), *Self-employment: When nothing else is available?,* Journal of Labour research, blz 645-662.

Kösters, L., Souren, M. (2014), *De toename van zzp'ers in Europees perspectief,* ESB, 99(4683), blz. 247-249.

Parker, Simon. C. (2004), The Economics of Self-Employment and Entrepreneurship. Cambridge University Press: New York.

Wijnen, Ralph en Noortje Pouwels-Urlings (2013a), Minder starters en meer opheffingen van bedrijven, CBS.

Wijnen, Ralph en Noortje Pouwels-Urlings (2013b), Overlevingskansen startende eenmanszaken gestegen, CBS-webmagazine, maandag 30 september.

Begrippenlijst

Bedrijf
De technische term binnen het CBS voor bedrijf is de bedrijfseenheid (BE). Een bedrijfseenheid wordt gezien als de feitelijke transactor in het productieproces die gekenmerkt wordt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden (marktgerichtheid).

Beroepsbevolking (nationaal)
Alle personen die:
- tenminste twaalf uur per week werken, of
- werk hebben aanvaard waardoor ze tenminste twaalf uur per week gaan werken, of
- verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooien om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Deze definitie van beroepsbevolking wordt in Nederland als standaard gehanteerd. Voor de Nederlandse situatie worden meestal gegevens gepresenteerd over de (beroeps)bevolking van 15 tot 65 jaar. Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste twaalf uur per week werken tot de werkzame beroepsbevolking gerekend en degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken tot de werkloze beroepsbevolking.

Enquête beroepsbevolking
De Enquête Beroepsbevolking (EBB) is een zogenaamd roterend panelonderzoek met als doel het verstrekken van informatie over de relatie tussen mens en arbeidsmarkt. Hierbij worden kenmerken van personen in verband gebracht met hun huidige dan wel toekomstige positie op de arbeidsmarkt. De doelpopulatie betreft personen van 15 jaar en ouder in Nederland, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Het roterend paneldesign is ingevoerd in het vierde kwartaal van 1999. In 2010 is er een eerste designwijziging doorgevoerd. De respondenten werden voorheen allemaal thuis bezocht door een interviewer van het CBS (Computer Assisted Personal Interviewing, CAPI). Vanaf 2010 worden ze indien, het telefoonnummer (vaste lijn) bekend is, telefonisch benaderd (Computer Assisted Telephone Interviewing, CATI). Als dat niet het geval is worden ze via CAPI benaderd. Daarna worden ze nog viermaal telefonisch herbenaderd. Met ingang van het vierde kwartaal van 2012 is opnieuw een designwijziging doorgevoerd. Vanaf dan worden alle respondenten in eerste instantie via internet benaderd (Computer Assisted Web Interviewing, CAWI). Een deel van de respondenten die niet respondeert via CAWI wordt vervolgens via CAPI of CATI herbenaderd. De vervolgpeilingen vinden nog steeds allemaal telefonisch plaats.

Gestandaardiseerd inkomen
Het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen. Het gestandaardiseerd inkomen is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden.

Hybride ondernemer
Wanneer tegelijkertijd sprake is van inkomen uit een onderneming (winst, dga of inkomen uit overige arbeid) en inkomen uit een dienstbetrekking, is er sprake van hybride ondernemerschap.

Niet-beroepsbevolking
Het deel van de potentiële beroepsbevolking dat niet tot de beroepsbevolking (nationaal) behoort.
Voor de Nederlandse situatie worden meestal gegevens gepresenteerd over de (beroeps)bevolking van 15 tot 65 jaar.

Persoonlijk inkomen
Het gemiddeld persoonlijk inkomen per persoon. Het persoonlijk inkomen omvat inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag).

Persoonlijk primair inkomen
Het persoonlijk primair inkomen omvat inkomen uit arbeid en inkomen uit eigen onderneming.

Startend bedrijf, starter: De oprichting van een nieuw bedrijf.
Niet als oprichting worden beschouwd:
- ontstaan als gevolg van fusie, op- of afsplitsing;
- overname of verzelfstandiging van een deel van een bedrijf;
- naamswijziging;
- rechtsvormwijziging;
- eigenaarswisseling;
- geleidelijke activiteitenwijziging;
- verhuizing met behoud van afzetmarkt;
- reactivering

Wel is er sprake van een oprichting als:
- het productieproces (de activiteit) ingrijpend wordt gewijzigd;
- een verhuizing plaatsvindt met opbouw van een nieuwe afzetmarkt.

Vermogen
Het vermogen per huishouden heeft voor de gegevens in tabel 1 van de tabellenbijlage betrekking op het vermogen op 1 januari van het betreffende jaar T; in tabel 2 van de tabellenbijlage heeft het betrekking op 1 januari van jaar T+1. Vermogen is het saldo van bezittingen min schulden. Bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden, obligaties en aandelen, de eigen woning, ondernemingsvermogen en de overige bezittingen. Schulden worden gevormd door hypotheekschuld eigen woning en schulden voor consumptieve doeleinden, financieringen van aandelen en obligaties, financiering schulden voor de tweede woning of ander onroerend goed en schulden volgens de Wet studiefinanciering.

Werkloze beroepsbevolking
Personen zonder werk, of met werk voor minder dan twaalf uur per week, die actief op zoek zijn naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week en die daarvoor direct beschikbaar zijn.
Voor de Nederlandse situatie worden meestal gegevens gepresenteerd over de (beroeps)bevolking van 15 tot 65 jaar.

Werkzame beroepsbevolking
Personen die in Nederland wonen en betaald werk hebben van twaalf uur of meer per week. Voor de Nederlandse situatie worden meestal gegevens gepresenteerd over de (beroeps)bevolking van 15 tot 65 jaar.

Zelfstandigen volgens de fiscale definitie:
Winstaangevers: alle personen die winst uit onderneming hebben gehad volgens de aangiftegegevens Inkomstenbelasting.
Directeuren-grootaandeelhouders (dga's): alle personen die loon als directeur van een bv/nv ontvangen en die niet verplicht verzekerd zijn voor de werknemersverzekeringen.
Personen met resultaat uit overige werkzaamheden (resultaatgenieters): alle personen die via de Inkomstenbelasting aangifte hebben gedaan van inkomsten uit overige arbeid.

Medewerkers

Lico Hoekema
Lian Kösters
Bart Loog
Jeroen Nieuweboer
Noortje Pouwels-Urlings
Wendy Smits